

ELANUL

Nr. 204
FEBRUARIE
2019

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Centenarul Marii Uniri: Alba Iulia – Budapesta - Trianon

Bătăliile Tisei

Dan RAVARU

Unul dintre statele înființate după prăbușirea Austro-Ungariei a fost Cehoslovacia. Statul s-a format prin asocierea Cehiei, aflată sub regimul Habsburgic al Vienei de sute de ani, cu Slovacia, stăpânită de unguri tot o perioadă îndelungată. Erau două motive ca Bela Kun și conducerea comunistă de la Budapesta să nu agreeze noua entitate statală. Mai întâi, ordinele de la Moscova, bolșevicii având mari probleme cu Corpul Cehoslovac, o mică armată alcătuită din foști prizonieri din Austro-Ungaria, care au luptat alături de inamicii bolșevicilor. Apoi, continuând ideea Ungariei Mari, Budapesta, deși comunistă, își dorea Slovacia, chiar sub formă sovietizată. Era o atitudine pe care românii nu o puteau accepta, atât din respectul pentru dreptul popoarelor, cât și datorită pericolului pe care l-ar prezenta o forță militară maghiară la nord, pe flancul drept al frontului nostru. Alt aspect determinant era criza în care se găsea Bela Kun. Fusesse înfrânt de români, nu îndrăznea un atac peste Tisa, spre sud se aflau sârbii și trupe franceze (cehoslovacii nu păreau a fi o problemă, deoarece armata lor abia se constituia). O victorie asupra acestora din urmă ar fi adus, pe lângă prestigiu, și posibilitatea stabilirii unei legături mai strânse cu Rusia bolșevică, de unde ar fi putut primi ajutoare în mod direct. Ungurii procedează, mai întâi, la o nouă recrutare, sporindu-și efectivele și, cu două divizii, îi înfrâng pe cehoslovaci și ocupă Miskolczul. Comandantul învinșilor cere ajutor românilor.

Comandamentul român a organizat, atunci, un puternic detașament de intervenție format din batalioane de la Divizia a XVI-a Infanterie și de la Divizia a II-a Vânători, în fruntea acestuia fiind numit colonelul Dragu. El realizează o surprinzătoare trecere a Tisei în zona Tokay și, împreună cu noii aliați, provoacă ungurilor o mare înfrângere. Victoria nu a putut fi exploatată deoarece cehoslovacii s-au retras imediat după un prim contraatac maghiar, rupând legătura cu trupele noastre. În consecință, colonelul Dragu a trebuit să se retragă și el, să renunțe la capul de pod, după atacuri maghiare care au durat până pe 30 mai.

DESCOPERIRI MONETARE ROMANE DE LA TĂCUTA (JUD. VASLUI)

Lucian MUNTEANU*,
Sergiu-Constantin ENEA**

Monedele romane, în special cele imperiale, constituie o categorie de artefacte bine reprezentate și studiate în teritoriul de la răsărit de Carpați. Repertoriul acestora se îmbogățește în mod regulat, prin apariția unor noi descoperiri sau a unor informații despre descoperiri mai vechi, dar introducerea acestora în circuitul științific trebuie însoțită, de fiecare dată, de evaluări critice și verificări riguroase.

De pe teritoriul comunei Tăcuta, situat în nordul județului Vaslui, la limita cu județul Iași, provin mai multe descoperiri monetare, din perioada romană. Cele mai vechi informații numismatice din această zonă se regăsesc într-o remarcabilă lucrare de sinteză arheologică pentru întreg teritoriul românesc al Moldovei. Aici este menționată descoperirea a trei monede romane imperiale, în localitatea Mircești (comuna Tăcuta, jud. Vaslui), în punctul "Dealul Miclea (Dealul Mare)". Piesele ar fi fost descoperite în urma cercetărilor de suprafață, realizate de către Șt. Ciudin și C. Buraga, în anul 1959 sau, poate, un an mai târziu, de către N. Zaharia¹. Informațiile referitoare la locul descoperirii au fost completate și rectificate în lucrări care au apărut ulterior. Astfel, în monografia comunei apare precizarea importantă că piesele au fost descoperite în partea de sud-est a Dealului "Miclea"². În repertoriul arheologic al județului se stabilește faptul că această pantă a promontoriului "Miclea", unde au fost găsite monedele, aparține, în realitate, de localitatea Tăcuta, fiind situată în marginea ei de SSV, deasupra confluenței pâraielor Reditu și Valea Largă³. Chiar și după această îndreptare, în literatura de specialitate s-a perpetuat, eronat, localitatea Mircești (situată la 5 km, spre vest), ca loc de proveniență a monedelor⁴.

Dealul "Miclea" (Paic) este o zonă foarte bogată în vestigii arheologice, din diferite perioade istorice. Pe lobul estic al acestuia a fost descoperită, încă de la jumătatea secolului trecut, o impresionantă așezare preistorică⁵. În urma cercetărilor sistematice recente (din anii 2011-2013; 2015-2017), au fost identificate două niveluri de locuire, aparținând culturii Cucuteni (faza A3) și epocii bronzului (cultura Noua)⁶.

Roluri realizate de actanți feminini în secvențele ritualului nupțial din comunitățile tradiționale românești

Maria Janeta IUGA

Actanții feminini (mireasa, nașa, moașa, druștele, soacra), în cadrul ritualului nupțial, manifestă o serie de comportamente culturale, instituite și asumate la nivel comunitar după norme și credințe care s-au moștenit și care reflectă orizontul mental tradițional, surprins din perspectiva relațiilor interacționale din cadrul comunității căreia îi aparțin.

Acest demers științific urmărește modul în care actanții feminini manifestă o relație complexă de solidarizare și comunicare, într-un moment important din viața comunității tradiționale și anume nunta, care presupune o schimbare de status ce implică o serie de interacțiuni, sensuri și valori la nivelul grupului. Tema de față are în vedere comportamentul femeii, în rolurile de mireasă, nașă, moașă, soacră, și modul în care aceasta interacționează în cadrul ritualului nupțial printr-un cumul de limbaje și funcții fixate prin consens de către comunitatea tradițională din care face parte. Relația dintre actanții feminini materializează obiceiul, iar prin atributele fiecărui actant (care performează una dintre partiturile de rol enumerate mai sus) se reglează comportamentul membrilor comunității, aflați într-o perioadă de prag care îi destabilizează, iar refacerea echilibrului le revine acestor purtători de rol care actualizează modele moștenite, probate, acceptate și

asumate de-a lungul timpului. Fiecare actant feminin, prin rolul asumat, devine un purtător de valori cu o deosebită relevanță la nivel comunitar, social și cultural. Rolurile realizate de aceste „personaje” feminine, individual sau în grup, se dovedesc a fi în cadrul comunității tradiționale atât un mod de manifestare a credințelor și a mentalității, cât și un mod de existență ca o rezultată a modelelor culturale transmise de generații.

Actanții feminini, prin aceste roluri, capătă în cadrul grupului calități propițiatoare și apotropaice pe care le manifestă în practicile magice și în actele rituale performate pe parcursul ritualului nupțial, devin intermediari între sacru și profan, asemenea unor șamani, restabilind ordinea prin grija lor față de înlăturarea forțelor numinoase și a conflictelor determinate de separarea de vechea stare. Aceste „personaje” feminine legitimează astfel identități, înlătură tensiunile apărute în cadrul grupului și asigură un decor tipic, resemantizat prin actele rituale, gestionând simbolic prezentul și viitorul pentru reproducerea ordinii sociale. Așadar prin diversele roluri realizate în cadrul ritualului nupțial, actanții feminini își exprimă atitudinea în fața lumii și a vieții, într-un complex de manifestări active ce implică relații la nivel comunitar și internalizează atitudini, deprinderi etice, identitare și culturale.

- Va urma -

Masca la români, o estetică a urâtului

Dan HORGAN

Masca în arealul țării noastre se găsește aici din timpuri imemorabile, de aceeași vârstă cu timpul. Ba chiar am putea afirma că se află aici la ea acasă. Există, în cultura populară, ramuri secundare ce include și jocurile cu măști. Reminiscentele mitologice în literatura populară română și relice megalitice în arta populară română pun în valoare străvechi forme de cult la antecesorii poporului român, la daci și la daco-romani, din care s-au păstrat până în vremea noastră, vagi elemente. O contribuție indirectă la lămurirea acestei teme au adus-o arheologii-speologi și paleo-etnografi, în studiile lor asupra urmelor de viață ale omului primitiv.

Omul primitiv a dus în general o viață chinuită, plină de greutate, lipsuri, de spaime și neliniști. A fost dominată de arealul în care-și desfășura viața în care la tot pasul mișunau făpturi dușmănoase cu care se intersecta, care îl sileau la luptă, pe care trebuia să le înfrângă pentru a supraviețui. Acomodarea lui lentă sau în salturi s-a făcut pe măsură ce a început să cunoască acest mediu de cele mai multe ori ostil. În perioada lui de descoperire și cunoaștere, atenția lui s-a îndreptat concomitent asupra dezlănțurii naturii și a ferocității animalelor sălbatice cu care împărțea teritoriul. Rămânea totuși acel ceva care încă nu satisfăcea pe deplin capacitatea lui de comprehensiune: era ceea ce nu cunoștea decât foarte vag, sub stigmatul foamei și a fricii, ceea ce era pentru el neînțeles, fascinant, socotit a fi misterios, supraomenesc. Împotriva acestor temeri externe, proiectate pe plan psihic, la proporții fabuloase, a început să lupte cu mijlocele materiale și spirituale pe care le socotea pe atunci eficace.

Cel mai simplu mijloc material de luptă descoperit în adâncă perioadă primitivă, a fost camuflarea în fața inamicului, real sau fictiv, oriunde și oricum, doar numai pentru a depăși clipele de incertitudine și spaimă. Camuflarea efectuându-se în funcție de condițiile materiale sau spirituale deosebite ale comunității sociale reduse, gentilice și gentilico-tribale. Bineînțeles cel mai simplu procedeu de camuflare a fost acel al retragerii strategice din câmpul senzorial al inamicului, într-un loc socotit ascuns, spre a nu fi astfel văzut, mirosit, auzit, și deci găsit. Printre procedeele mai evolute de camuflare la cules, vânătoare, în luptă cu semenii sau într-o ocazie provocată de o teamă justificată sau nejustificată a fost acoperirea integrală a corpului cu ceea ce avea la îndemână. Paralel cu camuflarea apare invariabil și deghizarea, care nu este altceva decât schimbarea aspectelor fizice ale unei făpturi (talie, fizionomie și vestmintele) și a comportamentului (voce, alură, mimică) pentru a crea astfel o aparență

Felcer și Proasta satului

înșelătoare, iluzia unei alte făpturi umane sau animale. Deghizarea s-a efectuat mai ales prin procedee fizice precum schimbarea volumului corporal, a dinamicii mersului, a dominantei cromatice, căpătând de la un caz la altul aspecte, funcțiuni și denumiri diferite. Pentru a se deghiza, omul a inventat un instrument magic special, și complex în structura lui morfologică, cu care a colportat simbolurile concepției lui incipiente despre viață și lume: masca-costum. După mediul asupra căruia trebuie să opereze cu acest instrument magic special, măștile-costume au căpătat aspecte fitomorfe, zoomorfe și antropomorfe. Astfel că utilizarea fiecărui procedeu de schimbare a înfățișării fizice și comportamentului ritual au urmărit întâi un scop practic bine conceput, care cu timpul s-a transformat într-un scop abstract, pe cale de a fi tot mai schematizat. Trecerea de la forma concretă la forma abstractă a măștii-costum constituie un proces de creație care se desăvârșește abia în orânduirile superioare comunei primitive.

Astfel s-au descoperit gravuri și picturi rupestre deosebit de importante pentru determinarea gradului și formei de religiozitate primitivă. Cercetarea comparativ-istorică a acestor gravuri și picturi rupestre, la popoarele vechi europene și extra-europene, atestă purtarea măștilor-costume în comuna primitivă, în paleolitic, în unele rituri de cules, vânătoare, înmormântare, naștere,

fecunditate animală și fertilitatea solului. Caracterele rituale ale acestor măști-costume primitive dispar în succedaneele lor din perioadele istorice următoare. Din perioada feudală începe să se dezvolte tot mai mult structura lor artistică, care în perioada burgheză devine caracteristică, iar în perioada socialistă dominantă.

Prostul satului și Rânjitul

Printre nenumărate figurine și reliefuri, simple sau votive, descoperite pe teritoriul României, pentru neolitic se găsesc câteva piese ce par a reda măști de cap sau de față. În mileniul IV-III î.e.n. întâlnim contextul culturii Vinča (din Banat și Oltenia). Triburile neolitice care au creat această cultură au făurit pentru nevoile lor religioase figurine rituale cu fața mascată și parțial pictată înainte de ardere, care redau structura feței din scoarță de copac, figura aplatizată și în triunghi. Amintim în această privință pentru „cultura Vădastra” din Oltenia, „forma de vas cu corpul sferic și gâtul cilindric pe care este prezentată o mască umană, întocmai ca la Troia.

Despre mască putem vorbi de o estetică al urâtului, un urât al spiritului și totodată de o sinceritate și o demnitate debordantă al protagoniștilor din ritualurile cu măști. Acele măști ce pot fi regăsite în zona Moldovei, măști de un grotesc livresc măști special deformate formând un tandem cu interpretul. Un tandem de frumusețe și hidoșenie, de puritate și schimonoseală. Se poate spune astfel că orice virtute înfrumusețează și că orice viciu urâtește. Doar faptul că hidoșenia, ca urățenie spirituală, devenind obișnuiță ar trebui să urâtească fizionomia omului precum invidia, ura, minciuna, zgârcenia, desfrânarea, conferă trăsăturilor individuale o formă proprie, specifică. Un viciu individualizat poate avea deseori o expresie mult mai neplăcută și totodată mai stridentă decât hidoșenia propriu-zisă care prin unilateralitatea sa formează un tot unitar. Astfel s-a purces la migrarea personalității personajului și ascunderea hidoșeniei interioare spre o mască pentru față, astfel dând naștere unui bogat și inepuizabil joc de figuri amintind de toate și totodată de nimic.

Masca pe teritoriul țării noastre dăinuie de zeci de mii de ani. Ca dovadă, în situl arheologic de la Bunești - Averești pe Dealul Bobului din județul Vaslui s-au găsit 4 măști antropomorfe din sticlă colorată ce datează din timpul dacilor. Măștile de pe teritoriul țării noastre sunt confecționate din diferite materiale de la ceramică, lemn,

scoarță de copac și stuf la piei de animale și țesături mai grosolane făcute în casă.

După moarte nu se punea mare preț pe trupul supus descompunerii ci doar pe sufletul lui, astfel încât după moarte răposatului i se puneă o mască funerară frumos ornamentată pe față, fiind îngropat cu ea pentru a nu se înfățișa zeilor cu fața lui muritoare și astfel la o eventuală înviere sa-și găsească corpul și implicit fața nealterată. Dar totodată tradiția ne duce la statul dac. Astfel că cel ce trăgea să moară era așezat pe pământ, lângă vatră, pe paie, fără pernă, în credința că așa v-a suporta mai ușor moartea. Decedatul era îmbrăcat numai în cămașa mascoidă, confecționată în casă dintr-o singură bucată, fără cusături, de către rudele apropiate sau chiar de către decedat în timpul vieții. Costumul cămașei-mascoidă se completa prin așezarea pe chipul mortului dar și pe chipul celorlalți participanți, în cele trei zile de priveghi, măști.

Unul dintre motivele principale și totodată cel mai întemeiat era pus pe seama spiritelor rele. Spiritele rele care veneau să ridice sufletul decedatului se spune că nu aveau voie să se atingă de cei vii dar, toți purtând măști nu puteau ști cine era decedatul dintre cei prezenți și nu aveau nicio putere.

Astfel de măști mai erau folosite în trecut la priveghiul mortului, a cărui moarte a fost una naturală. Apariția mascaților la priveghiul de înmormântare se înscrie în același ritual de renovare a timpului trecut, a vieții de om trăite. O prezentare succintă a unui astfel de ritual ce se mai petrece încă în Moldova la un priveghi. Apărând la poarta larg deschisă, din bezna nopții fără de lună, un grup de tineri, sub anonimatul unor măști grotești, pătrund în curte, cu oarecare gălăgie tulburând priveghiul. Toți purtând măști reprezentând figuri omenești, hidoase, diforme, toate confecționate manual în lumea satului din lemn, din scoarță de copac, din piei de animale, de țesături, cu dinți din boabe vegetale de culoare albă sau galbenă și păr din lână sau fuioare de câlți. Interesant este faptul că măștile nu sunt terne, androgine ci din contră sunt de bărbați sau de femei în funcție de cel decedat și care în joc se numeau simplu „uncheși”. Îmbrăcămintea multora era improvizată din bucăți de piele de animale sau țesături colorate strident. Unii având doar niște centuri de frunze în jurul șoldurilor. O muzică stridentă de clarinet și tobă însoțea aceasta furtunoasă apariție. Mascații vorbeau cu glasuri preschimbate, ascuțite sau grave. Se legau între ei convorbiri pline de umor, atingeri, tachinări, aporouri multe dintre ele cu temă sexuală. Nimeni nu era cruțat din cei de față, nici chiar pe mort. Toată lumea izbucnea în hohote de râs neavând voie să fie supărați pe uncheși. Odată intrați și atmosfera mai destinsă, mascații se îndreaptă cu toții în liniște spre lumina și căldura unui rug aprins din lemne de esență tare din centrul curții. Trebuie precizat că măștile pentru toți participanții, inclusiv a decedatului, erau alese după caracterul pe care l-a avut decedatul cât a trăit: masca veselă pentru omul hâtru, tristă dacă a fost morocănos sau pus pe ceartă, mască de babă dacă a fost afemeiat...Decedatului i se spuneau toate cusururile dacă a fost bețiv, afemeiat sau dacă fusese om rău, stând, mergând sau jucând o horă îndrăcită

în cerc, cu fața spre foc, în sens invers cercului solar semnificând moartea. În acest fel se credea că păcatele care ieșeau din gura uncheșilor erau arse în focul care ardea cu vâlvătaie și în felul acesta că decedatul plecă la cele veșnice curat. Acest rug, de fapt, face tranziția de la incinerarea dacică la îngroparea romană pe când decedații nu se înhumau ci practic se ardeau. Morții erau arși, iar cenușa și resturile de oase calcinate erau puse în urne care se îngropau apoi. Din această cauză nu s-a descoperit nici un mormânt dacic.

După plecarea uncheșilor, care putea ține toată noaptea, a doua zi decedatul era scos din casă, la casa pregătită de la ieșirea din curte, în timpul slujbei de ieșire în casa făcută provizoriu (în multe părți din țară dăinuie încă tradiția că răposatul să se odihnească la casa de la poartă) să se scoată măștile de pe chipurile tuturor moment în care răposatul era scos din curte pe uliță. În uliță sau în drum spre cimitir spiritele rele nu mai aveau nicio putere și doar spiritele cele bune care veneau și luau cu ele și sufletul mortului. Totuși copiii, sinucigașii și trădătorii nu beneficiau de acest ritual al măștii de înmormântare.

Măștile au trebuit să fie realizate și purtate, într-un fel la naștere, în altul la nuntă și în altul la înmormântare. Trebuiau confecționate, purtate sau jucate de bărbați, cu predilecție de flăcăi în stare de puritate. Confecționarea, ca și purtarea măștilor a fost întâi apanajul rudelor apropiate, apoi al rudelor îndepărtate sau prin alianță și în cele din urmă al străinilor, amatori sau profesioniști. De aceea confecționarea și purtarea sau jucarea lor în trecut nu se plătea în bani, ci simbolic în pomeni.

Grecii antici erau foarte receptivi la tot ceea ce izbea imaginația lor aprinsă și cât de prompt și ușor preluau, asimilau și potențializau produsele de valoare ale oricărei arte primitive au populare ce venea în contact direct cu ei, există credința că în unele din ceremoniile și spectacolele populare helenistice ale cetăților pontice s-au introdus și valorificat, sub diferite motive și forme câteva „jocuri barbare” cu măști ce figurau simbolic animale și plante din fauna și flora locală a Daciei. Același simbol totemic îi aparține și jocul Caprei, Turcei, Brezaei și chiar al Ursului.

Normal este că motivele să nu se termine brusc, deci mai sunt și altele...

Eu ca meșter popular nu am un tip de mască preferată, lucrez de fiecare dată altă și altă fizionomie. Lucrez de 19 ani și nu am două măști la fel iar la confecționatul unei măști se poate vorbi de un estetic al urâtului... Latura estetică a însoțit din vechime masca, în nerespectarea proporțiilor, dar în surprinderea și accentuarea unor trăsături distinctive. Măștile îl surprind pe zgârcit, pe omul rău, pe cel urât sufletește, pe afemeiat în primul rând și, prin accentuarea unor elemente, să le facă în așa fel încât să-i impresioneze pe cei care le văd. Un fel de caricatură intuitivă în zilele noastre. Expresivitatea măștii este mult mai puternică atunci când se satirizează cât mai mult latura societății pline de ipocrizie. Acum s-a ajuns ca masca să fie element de decor pe tot parcursul anului. Sunt cumpărători care nu știu ce semnifică masca; lumea își dorește o mască numai pentru a le expune pe pereți,

pentru a îmbrăca o coloană sau un perete pentru latura pur estetică, nu pentru obicei. Din păcate, români, ce nu înțeleg rădăcinile măștilor tradiționale ale românilor. Plecând de la latura funcțională a măștii, s-a ajuns doar la aspectul pur estetic. Dar dacă suntem și trebuie să fim indulgenți, chiar și prin acest pur estetic poate fi o continuare a tradiției, a menținerii ritualurilor strămoșești pe pământurile noastre în vulcanul de kitsch-uri care din păcate ne invadează piața, distrugând și ultimele vestigii de cultură rămasă.

Bețivul și Ciobanul

Bibliografie:

- Arthur Gorovei. - „Credinți și superstiții ale poporului român” Editura, Grai și Suflet - Cultura Națională” București, 1995.
- Ion Ghinoiu - „Sărbători și obiceiuri românești”, Editura Elion, București, 2002.
- Ion Miclea, Radu Florescu –Preistoria Daciei, Editura Meridiane, 1980
- Ion Taloș - „Gândirea magico-religioasă la români”, Dicționar, Editura Enciclopedică, București, 2001.
- Mircea Eliade – „De la Zalmoxe la Ghinghis-Han”, Editura Humanitas, 1995
- Romulus Vulcănescu - „Măștile populare” Editura Științifică București, 1970
- Romulus Vulcănescu - „Mitologie Română”, Editura Academiei R.S.R. București, 1985.
- Simion Florea Marian – „Sărbătorile la români” Editura “Grai și Suflet - Cultură Națională”, 2001.
- Tudor Pamfile - „Sărbătorile la români”, Editura Saeculum I.O., București 1997.
- Vasile Pârvan – Getica o protoistorie a Daciei, Cultura Națională, București, 1926

Țigăncușa și Rânjitul

DESCOPERIRI MONETARE ROMANE DE LA TĂCUTA (JUD. VASLUI)

- urmare din pagina 1 -

În marginea vestică a acestei așezări preistorice, au fost descoperite, de-a lungul timpului, și artefacte din veacurile II-III d.Hr.: un căzânel de bronz, un vârf de lance din fier cu tub de înmănunchiere⁷, precum și numeroase fragmente ceramice locale și romane (amfore)⁸. Ele ar putea aparține unui nivel de locuire care se datează în această perioadă, dar care, din păcate, nu a putut fi încă confirmat de cercetările arheologice recente din acest sit. Credem că cele trei emisiuni monetare imperiale, descoperite în aceeași zonă de unde au fost recoltate artefactele respective, se află în legătură cu prezumtivă așezare de tip "Poieniști"⁹.

Până în momentul de față nu există o identificare corespunzătoare a acestor monede și nu mai cunoaștem nimic despre locul unde se păstrează. Nu s-a păstrat o descriere a lor, cu prezentarea datelor tehnice (greutate, dimensiune, ax), dar, din fericire, au fost ilustrate de către primii autori¹⁰. Pe baza imaginilor respective, au fost identificați doar emitenții monedelor, de către B. Mitrea¹¹ și V. Mihailescu-Bîrliba¹². Cu ajutorul aceluiași fotografii, am reușit să determinăm, cu precizie, cronologia acestor emisiuni (Cat. 2-4). Toate se datează în timpul domniei lui Marcus Aurelius, ultima dintre ele fiind bătută pentru soția sa, Faustina Minor.

În ceea ce privește caracterul descoperirii de pe Dealul "Miclea", majoritatea specialiștilor au înregistrat monedele ca reprezentând descoperiri izolate¹³. În teritoriul de la răsărit de Carpați se cunosc numeroase descoperiri izolate de monede romane imperiale, din argint, majoritatea acestora aparținând împăraților Antonini. Cea mai mare parte a lor, descoperite în mod întâmplător, își au originea în tezaurile monetare din epocă. Doar o mică parte provin din situri de tip "Poieniști" sau "Sântana de Mureș-Chernyakhiv". În astfel de cazuri, numărul monedelor descoperite este extrem de redus, arareori depășind două - trei exemplare¹⁴. Este o situație firească într-un spațiu situat dincolo de *limes*, unde moneda romană are funcții specifice, de garanție a valorii, mijloc de afirmare a statutului social și a prestigiului politic sau obiect ritual folosit în practicile magico-religioase¹⁵. Credem că este mai plauzibil ca cei trei denari să fi aparținut unui tezaur monetar¹⁶, din care s-au desprins, în condiții care nu pot fi precizate. Din fotografii, monedele par să se fi păstrat într-o stare de conservare destul de bună și nu există indicii de uzură vizibilă. Din păcate nu am putut identifica existența unei patine pe suprafața acestora. Ne apare semnificativ faptul că ele se înscriu cronologic, concentrându-se pe parcursul unui deceniu, situație caracteristică tezaurilor monetare romane. De altfel, toate aceste tipuri monetare sunt frecvent întâlnite în compoziția depozitelor de denari imperiali de pe teritoriul Moldovei, încheiate în diferite perioade. Adeseori, acestea au fost aflate chiar în interiorul unor situri de tip "Poieniști" sau în vecinătatea lor¹⁷.

În anul 2015, în cursul săpăturilor arheologice sistematice din situl preistoric de pe Dealul "Miclea", a fost descoperită o altă monedă din argint, de la Traianus (Cat. 1). Din păcate, piesa nu are context, ea fiind recuperată din stratul vegetal¹⁸. Moneda provine tot din partea de vest a sitului, din zona unde au fost descoperite artefactele de origine "carpică", alături de cei trei denari romani. Piesa s-a păstrat într-o stare bună, iar în momentul scoaterii din pământ avea un strat de oxid verde-albăstrui, reprezentând produși de coroziune ai cuprului din aliaj. Depunerile respective erau destul de consistente, situație care este adesea întâlnită în cazul monedelor din argint aflate în tezaure¹⁹. Ni se pare verosimil ca această piesă, împreună cu cele trei aflate în aceeași zonă, să aparțină prezumtivului tezaur de la Tăcuta - Dealul "Miclea". Aproape toate depozitele monetare romane imperiale descoperite în Moldova au în compoziția nucleu consistente de denari, care se datează în perioada Traianus - Marcus Aurelius²⁰. Un astfel de nucleu îl constituie și descoperirea de față, care ar putea aparține unui grup mai larg de tezaure romane de la răsărit de Carpați, încheiate în perioada Marcus Aurelius - Septimius Severus. Din păcate, din cauza dimensiunilor restrânse ale eșantionului studiat, e dificil de realizat o cronologie mai precisă.

Alte două monede imperiale din argint, inedite până acum, se păstrează în colecția Șt. Ciudin, din Tăcuta. Este vorba despre un denar de la Traianus (Cat. 5) și un altul de la Hadrianus (Cat. 6). Cea din urmă piesă este foarte uzată și deteriorată, având numeroase tăieturi superficiale și neregulate pe revers. În monografia comunei Tăcuta se face referire la două monede romane din argint, care au fost aflate în localitatea Focșeasca, în locul numit "Pietrăria". Acestea au fost descoperite în stratul de piatră de la suprafață, împreună cu "o statueta de metal de culoare cenușie, reprezentând în miniatură un chip de bărbat"²¹. Este posibil ca să fie vorba chiar despre monedele noastre, care au fost achiziționate de către autor de la localnici, ajungând în colecția personală. Contactul repetat cu o suprafață dură (piatra) ar putea explica zgârieturile neintenționate de pe piesa de la Hadrianus. Nu putem ști dacă cei doi denari reprezintă descoperiri izolate sau erau parte a unui tezaur. Capul de statueta, asociat cu monedele, constituie un artefact excepțional, probabil de origine romană, despre care nu mai avem alte informații. Alte piese arheologice, o dăltiță și un pisălog, datate în aceeași perioadă ("cultura geto-dacică La Tène"), au fost găsite în vecinătate, pe panta estică a "Pietrăriei"²². Toate aceste descoperiri ar putea indica existența unei așezări din veacurile II-III (sau mai târziu) în acest punct.

Ultima dintre monedele din argint prezentate este un *denarius subaeratus*, din perioada imperială, al cărui emitenț nu a putut fi identificat (Cat. 7). Singurele

informații pe care le avem despre această monedă se referă la descoperirea ei pe teritoriul comunei Tăcuta²³. Piesa a fost realizată prin batere, dar foița din argint de la suprafață a dispărut în totalitate, păstrându-se doar miezul de bronz. În teritoriul de la răsărit de Carpați, *denarii subaerati* se regăsesc, aproape exclusiv, în compoziția tezaurelor²⁴. În unele dintre acestea, precum cele de la Bozieni²⁵ și Stănița²⁶, aflate în așezări locale, ei sunt chiar predominanți.

Emitenții acestor monede contrafăcute sunt, în cea mai mare parte, împărați din dinastia Antonină²⁷. Cu foarte puține excepții²⁸, toate aceste piese au fost realizate prin batere. Probabil că astfel de monede se regăsesc și printre descoperirile izolate din siturile din Moldova, dar nu au identificate ca atare. De altfel, în alte teritorii "barbare", precum cele din partea centrală a Europei, *denarii fourrées* constituie, în medie, cca. 20% din totalul monedelor descoperite în așezări²⁹. În ceea ce privește proveniența monedelor *fourrées* de la răsărit de Carpați, unii autori le-au considerat ca fiind realizate chiar în mediul local³⁰, dar, cel mai adesea, ele au fost atribuite monetărilor oficiale/semi-oficiale ale Imperiului, fiind destinate populațiilor "barbare"³¹. Fără îndoială, originea lor se află provinciile de graniță ale Imperiului, unde astfel de descoperiri abundă (e și cazul Daciei)³², dar nu avem nici un motiv plauzibil să credem că ele reprezentau o componentă a politicii externe statului roman, în relațiile cu vecinii "barbari".

În Catalogul de la finalul lucrării sunt înregistrate șase monede confecționate din metal comun. Una dintre ele se datează în secolul al III-lea (Cat. 8), celelalte provenind din veacul următor (Cat. 9-13). Moneda timpurie este un *sestertius* de la Gordianus III, originar din Moesia Inferior, de la Viminacium. Ea se află în colecția Muzeului din Vaslui, fiind donată de către Ghenuță Coman, care a consemnat doar faptul că a fost descoperită pe raza comunei Tăcuta³³. Monetăria de la Viminacium a funcționat o scurtă perioadă, între anii 239-255, aici fiind bătute, cu regularitate, monede din bronz, după sistemul nominalurilor oficiale (*sestertii, dupondii, asses*)³⁴. Ele se regăsesc, din abundență, în circulația monetară din provinciile romane de la Dunărea Mijlocie și de Jos, unde au suplinit întreruperea aprovizionării dinspre monetăriile centrale, pe fondul crizei de la mijlocul secolului al III-lea³⁵. În teritoriul de la răsărit de Carpați, astfel de descoperiri sunt cunoscute la: Bacău³⁶, Hârlău³⁷, Huși³⁸, Poienești³⁹ și Târgu Frumos⁴⁰. Prezența lor în acest areal din afara lumii romane credem că poate fi explicată în contextul numeroaselor incursiuni ale carpilor, singuri și, mai apoi, împreună cu goții, în teritoriile Imperiului⁴¹.

Monedele din veacul al IV-lea aparțin împăraților Constantius II (tip *Fel Temp Reparatio*) (Cat. 9-11) și Valens (tip *Gloria Romanorum*) (Cat. 12-13), fiind bătute în monetăriile orientale ale Imperiului. Trei dintre aceste piese se păstrează în colecția Ștefan Ciudin (Cat. 9-10, 13). Este posibil ca informații despre originea lor să se regăsească chiar în lucrarea aceluiași autor. Aici se menționează descoperirea a trei monede romane (două din bronz, "neidentificate" și una din argint), pe platoul de la nord de satul Cujba, la aproximativ 450 m depărtare de acesta⁴². Apare tentanță presupunerea că acestea sunt chiar monedele care au ajuns în colecția Ciudin. Astfel,

emisiunile din bronz, ilizibile ("neidentificate") ar putea fi cele două piese din Catalog, foarte slab conservate și extrem de uzate, care au ridicat probleme de identificare (Cat. 10, 13); iar o altă monedă din bronz (Cat. 9), având o patină uniformă, închisă la culoare, ar fi putut fi ușor confundată cu o emisiune din argint. Desigur, acestea sunt doar presupuneri, care, din păcate, nu pot fi confirmate. Despre celelalte două monede, din aceeași perioadă, din care una se păstrează în colecția Muzeului din Vaslui (Cat. 11), știm doar că au fost aflate pe teritoriul comunei Tăcuta.

Dosarul descoperirilor de monede romane imperiale târzii, din bronz, de pe teritoriul Moldovei, este unul puțin cuprinzător. Numărul pieselor de acest fel, aflate izolat, este cel mai scăzut dintre toate regiunile istorice românești⁴³. În foarte puține cazuri ele pot fi corelate cu situri de tip Sântana de Mureș-Cerneahov⁴⁴. Situația tezaurelor este similară. Avem cunoștință doar despre un singur depozit cu monede din bronz, de mici dimensiuni, aflat la Traian, care se încheie în perioada valentiniană⁴⁵. O altă posibilă descoperire, din aceeași categorie, de la Târgu Frumos, are un caracter îndoielnic⁴⁶. Originea pieselor monetare din metal comun, aflate în teritoriul de la răsărit de Carpați, trebuie căutată în provinciile romane din dreapta Dunării (Scythia Minor, Moesia Secunda)⁴⁷. Ajunse în această parte a *Barbaricum*-ului răsăritean, pe căi preponderent non-comerciale, ele nu au îndeplinit un rol economic și nu au participat la o reală circulație monetară, în epocă⁴⁸.

În aceste condiții, numărul mare de monede romane târzii, descoperite la Tăcuta, poate apărea surprinzător. Modul cum se grupează pe emitenți ar sugera posibilitatea ca ele să fi aparținut unui tezaur, din care s-au desprins la un moment dat. Existența celor două nuclee de piese de la Constantius II și, respectiv, din perioada condominiumului Valentinianus I-Valens, este o caracteristică a depozitelor dobrogene, încheiate în perioada valentiniană⁴⁹. Cel de la Traian are o structură similară, datorită provenienței sale sudice⁵⁰, dar nu credem că piesele noastre monetare provin din aceeași acumulare. La o examinare mai atentă este evident faptul că au patine foarte deosebite, iar gradul de uzură diferă foarte mult, chiar în cazul monedelor contemporane. Cel mai probabil, ele reprezintă descoperiri izolate, din diferite puncte ale comunei. Nu este exclus faptul ca unele dintre ele să fi fost asociate cu numeroasele vestigii de tip Sântana de Mureș-Cerneahov, descoperite în această zonă, la Mircești ("Siliște"⁵¹), Tăcuta ("Saivane"⁵² și în sudul satului, în zona barajului⁵³) sau Dumasca (marginea nordică a satului)⁵⁴.

Descoperirile monetare romane de pe teritoriul comunei Tăcuta sunt numeroase și diverse. Cea mai importantă dintre ele o reprezintă tezaurul imperial de pe Dealul "Miclea", a cărui existență a fost confirmată prin cercetările recente în această zonă. Dar majoritatea lor sunt descoperiri izolate, având o proveniență variată. Acest tablou al descoperirilor monetare romane (în tezaure și izolate) constituie o imagine comună pentru teritoriul "barbar" de la răsărit de Carpați, în această perioadă.

I. Monede din tezaurul roman imperial de la Tăcuta - Dealul "Miclea" (comuna Tăcuta)

1. AR (*denarius*); 2,79 g; 18 mm; b.c.;

Av. IMPCAESNERVATRAI ANAVGGERM

Rv. P•M•TR•P•COS•III•P[•P•]

Traianus, Roma, anul 100 (RIC II, 247, nr. 40 var.; BMC III, 39, nr. 63 var.) sau 1 ianuarie – sfârșitul anului 100 (MIR 14, 229, nr. 81e) sau 1 ianuarie/28 februarie (?) - octombrie 100 (MER IV, 42, nr. 80-81 var.);

Locul descoperirii/an: Tăcuta "Dealul Miclea" (comuna Tăcuta); în stratul vegetal/anul 2015;

Bibl.: BOGHIAN *et al.* 2016, 93; MUNTEANU 2017b, 98, nr. IV/1;

Locul de păstrare: MJV (fără număr de inventar).

2. AR (*denarius*); b.c.;

Av. [MAN]TONINVS AVG [ARMPARTHMAX]

Rv. FORTREDTRPXXII•IMPV/ COSIII (în exergă)

Marcus Aurelius și Lucius Verus, Roma, februarie-decembrie 168 (RIC III, 228, nr. 185) sau decembrie 167 - decembrie 168 (BMC IV, 449, nr. 459-461 var., emisiunea a 2-a) sau februarie 168 - 9.12.168 (MIR 18, 112, nr. 170-4/30, emisiunea a 16-a);

Locul descoperirii/an: Tăcuta "Dealul Miclea" (comuna Tăcuta)/ anii 1959-1960;

Bibl.: ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970, 325, nr. 353b, 634, pl. CCLVIII/2; MITREA 1971a, 130, nr. 82; MITREA 1971b, 409, nr. 82; COMAN 1980, 242, nr. LXII/1; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980, 271, nr. 152; CIUDIN 1980, 27; DEPEYROT, MOISIL 2008, 119, nr. 72/1.

Locul de păstrare: necunoscut.

3. AR (*denarius*); b.c.;

Av. IMPMANTONINVS [AVGTRPXXV]

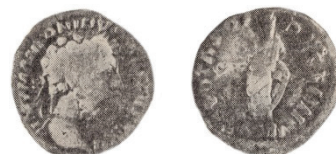
Rv. VOTASOL DECENN /COSIII (în exergue)

Marcus Aurelius, Roma, decembrie 170 - decembrie 171 (RIC III, 232, nr. 248; BMC IV, 463, nr. 551-552, emisiunea a 2-a) sau iulie - septembrie 171 (MIR 18, 120, nr. 221-4/30, emisiunea a 22-a);

Locul descoperirii/an: Tăcuta "Dealul Miclea" (comuna Tăcuta)/ anii 1959-1960;

Bibl.: ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970, 325, nr. 353b, 634, pl. CCLVIII/3; MITREA 1971a, 130, nr. 82; MITREA 1971b, 409, nr. 82; COMAN 1980, 242, nr. LXII/1; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980, 271, nr. 152; CIUDIN 1980, 27; DEPEYROT, MOISIL 2008, 119, nr. 72/2.

Locul de păstrare: necunoscut.

4. AR (*denarius*); b.c.

Av. FAVSTINA AV [GVSTA]

Rv. IVNONI [REGINAE]

Marcus Aurelius: Faustina II, Roma, nedată (RIC III, 270, nr. 694) sau anii 161-176 (BMC IV, 401, nr. 118-119; MIR 18, 169, nr. 19-4(b));

Locul descoperirii/an: Tăcuta "Dealul Miclea" (comuna Tăcuta)/ anii 1959-1960;

Bibl.: ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970, 325, nr. 353b, 634, pl. CCLVIII/4; MITREA 1971a, 130, nr. 82; MITREA 1971b, 409, nr. 82; COMAN 1980, 242, nr. LXII/1; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980, 271, nr. 152; CIUDIN 1980, 27; DEPEYROT, MOISIL 2008, 119, nr. 72/3.

Locul de păstrare: necunoscut.

II. Alte descoperiri monetare romane din comuna Tăcuta

5. AR (*denarius*); 2,87 g; 18×20 mm; b.c.;

Av. IMPCAESNERVATRA IANAVGGERM

Rv. P•M•TR•P•COS•III•P•P•

Traianus, Roma, anul 100 (RIC II, 247, nr. 41; BMC III, 41, nr. 78 var.) sau 1 ianuarie – sfârșitul anului 100 (MIR 14, 230-231, nr. 85a) sau 1 ianuarie/28 februarie (?) - octombrie 100 (MER IV, 42, nr. 82 var.);

Locul descoperirii: Focșeasca - “Pietrăria” (?) (comuna Tăcuta);

Bibl.: inedită;

Locul de păstrare: Colecția Ștefan Ciudin (Tăcuta).

6. AR (*denarius*); 2,83 g; 17×18 mm; f.s.c.; urme de zgârâieturi pe revers;

Av. HADRIANVS AVGVSTVSP

Rv. COS [III]

Hadrianus, Roma, anii ca. 128-132 (BMC III, 302, nr. 500-500A) sau iulie 138 – începutul anului 139 (emisiune postumă) (RIC II, 380, nr. 345, var.; pentru cronologie, a se vedea: 317, 328) sau anul 128 (HILL 1970, 162, nr. 379, emisiunea a 16-a);

Locul descoperirii: Focșeasca - “Pietrăria” (?) (comuna Tăcuta);

Bibl.: inedită;

Locul de păstrare: Colecția Ștefan Ciudin (Tăcuta).

7. AR (*denarius subaeratus*); 2,51 g; 16×18 mm; 12 h; f.s.c.;

Av. ilizibil

Rv. ilizibil

Commodus-Severus Alexander, anii 180-235 (?);

Locul descoperirii: Tăcuta (comuna);

Bibl.: MUNTEANU 2017b, 98, nr. IV/2.

Locul de păstrare: necunoscut.

8. AE (*sestertius*); 15,66 g; 28 mm; s.c.;

Av. IMPGORDIANVSPIVSFELAVG

Rv. PMSC [OL]VIM/ ANIIII (în exergă)

Gordianus III, Viminacium, iulie-octombrie 242 – iulie-octombrie 243 (MARTIN 1992, 35, nr. 1.31.1);

Locul descoperirii: Tăcuta (comuna);

Bibl.: BUTNARIU 2007, 98, nr. 8/17.

Locul de păstrare: MJV nr. inv. 8/AE/1 (6) (colecția Ghenuță Coman).

9. AE3; 2,22 g; 17×19 mm; s.c.;

Av. DNCONSTAN TIVSPFAVG

Rv. FELTEMP REPARATIO/ SMHB (în exergă)

Constantius II, Heraclea, officina a 2-a, anii 351 - 354 (LRBC II, 83, nr. 1900) sau 15 martie 351 - 6 noiembrie 355 (RIC VIII, 436, nr. 90);

Locul descoperirii: Cujba (?) (comuna Tăcuta);

Bibl.: MUNTEANU 2017b, 98, nr. IV/3;

Locul de păstrare: Colecția Ștefan Ciudin (Tăcuta).

10. AE3; 1,76 g; 14×15 mm; f.s.c.;

Av. [DN]CONST[AN] [TIVS]PFAVG

Rv. ilizibil

Constantius II, Thessalonica (?), anii 351 - 361 (LRBC II, 78) sau 25 decembrie 350 – vara lui 361 (RIC VIII, 418-419, 421);

Locul descoperirii: Cujba (?) (comuna Tăcuta);

Bibl.: MUNTEANU 2017b, 99, nr. IV/4;

Locul de păstrare: Colecția Ștefan Ciudin (Tăcuta).

11. AE3; 2,48 g; 15 mm; s.c.;

Av. DNCONSTAN [TIVSPFAVG]

Rv. [FELTEMP R]EPARATIO/ M (în câmpul din stânga)/ SMTSA (în exergă)

Constantius II, Thessalonica, officina a 4-a, anii 355 - 361 (LRBC II, 78, nr. 1684) sau 6 noiembrie 355 – vara lui 361 (RIC VIII, 421, nr. 208);

Locul descoperirii: Tăcuta (comuna);

Bibl.: BUTNARIU 2007, 99, nr. 8/18;

Locul de păstrare: MJV inv. nr. 8/AE/2 (1198).

12. AE3; 2,34 g; 16×17 mm; 6 h; b.c.;

Av. DNVALEN SPFAVG

Rv. GLORIARO MANORVM/ TEST (în exergă)

Valens, Thessalonica, officina a 3-a, anii 364 - 367 (LRBC II, 79, nr. 1705) or 25 februarie 364 - 24 august 367 (RIC IX, 176, nr. 16(b));

Locul descoperirii: Tăcuta (comuna);

Bibl.: MUNTEANU 2017b, 99, nr. IV/5;

Locul de păstrare: necunoscut.

13. AE3; 1,96 g; 16×17 mm; - h; f.s.c.; ruptă;

Av. [DNVALENS] PFAVG

Rv. [GLO]RIARO MANORVM/ [C]ON[S?] (în exergă)

Valens, Constantinopolis, anii 364 - 375 (LRBC II, 87-88) sau 25 februarie 364 - 17 noiembrie 375 (RIC IX, 214, nr. 16(c) or 220, nr. 41 (b))

Locul descoperirii: Cujba (?) (comuna Tăcuta);

Bibl.: MUNTEANU 2017b, 99, nr. IV/6;

Locul de păstrare: Colecția Ștefan Ciudin (Tăcuta).

BIBLIOGRAFIE

- BICHR, GH. 1973. *Cultura carpică*. București.
- BICHR, GH. 1976. *Archaeology and History of the Carpi from the Second to the Fourth Century A.D.*, I-II. Oxford.
- BMC. *Coins of the Roman Empire in the British Museum*. III. MATTINGLY, H. 1936. *Nerva to Hadrian*, London; IV. MATTINGLY, H. 1940. *Antoninus Pius to Commodus*, London.
- BOGHIAN, D., ENEA, S.-C., LAZANU, C.-C., ASĂNDULESEI, A., STIGLEȚ, D.-I., SÎRBU, L., SÎRBU, G. 2016. Tăcuta, com. Tăcuta, jud. Vaslui. Punct: Dealul Miclea/Paic. In: *Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2015*, Târgu-Jiu, 93-94.
- BURSCHE, A. 1997. Denarii subaerati from the Jakuszowicze settlement in north Małopolska. *Wiadomości Numizmatyczne* 50 (1-2) (1996), 155-156/ *Polish Numismatic News* 6, 31-42.
- BURSCHE, A. 2008. Function of Roman coins in Barbaricum of Later Antiquity. An anthropological essay. In: A. Bursche, R. Ciolek, R. Wolters (eds.), *Roman Coins outside the Empire. Ways and Phases, Contexts and Functions. Proceedings of the ESF/SCH exploratory Workshop, Radziwiłł Palace, Nieborów (Poland), 3-6 September 2005*, 395-416, Wetteren.
- BUTNARIU, V.M. (ÉD.) 2007. *Monnaies et parures du Musée Départemental „Ștefan cel Mare” de Vaslui*, Iași.
- BUTNARIU, V.M. 1988. Monedele romane postauréliene în teritoriile carpato-dunăreano-pontice (anii 275-491). II. Perioada 324-383. *Arheologia Moldovei* 12, 131-196.
- CHIȚESCU, M. 1968. Unele considerații pe marginea contrafacerii monedei romane în Dacia, bazate pe o recentă descoperire din Moldova. *Studii și Cercetări de Numismatică* 4, 127-137.
- CHIȚESCU, M., URSACHE, V., 1966. Notă asupra unui mic tezaur de monede romane de la începutul Imperiului, descoperit la Bozieni (r. Roman). *Studii și Cercetări de Istorie Veche* 17 (4), 703-707.
- CHIȚESCU, M., URSACHI, V. 1969. Două tezaure romane imperiale descoperite în Moldova. *Carpica* 2, 145-156.
- CIUDIN, Ș. 1980. *Monografia comunei Tăcuta*. București.
- COMAN, G. 1980. *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București.
- DEPEYROT, G., MOISIL, D. 2008. *Les trésors de deniers de Trajan à Balbin en Roumanie*, Wetteren.
- GĂZDAC, C. 2010. *Monetary Circulation in Dacia and the Provinces from the Lower Danube from Trajan to Constantine I (AD 106-337)?*. Cluj-Napoca.
- GĂZDAC, C., ALFÖLDY-GĂZDAC, Á. 2008. The management of a monetary crisis?: the 'P M S Col Vim' and 'Provincia Dacia' coinages in the Roman monetary policy of the 3rd century AD. In: M. Alram, H. Winter (Hrsg.), *Festschrift für Günther Dembski zum 65. Geburtstag, I/ Numismatische Zeitschrift* 116-117, 135-171, Wien.
- HILL, P. V. 1970. *The dating and arrangement of the undated coins of Rome. A.D. 98 - 148*, London.
- IONIȚĂ, I. 1997. Sondajul arheologic de la Tăcuta (județul Vaslui). *Arheologia Moldovei* 20, 89-106.
- LĂZĂRESCU, V.-A. 2014. Is there a meaning behind the distribution patterns of the Late Roman coins found in Barbaricum? A comparative approach between the inner- and extra Carpathian areas. In: S. Cociș (Hrsg.), *Archäologische Beiträge. Gedenkschrift zum hundertsten Geburtstag von Kurt Horedt*, 207-242, Cluj-Napoca.
- LRBC. *Late Roman Bronze Coinage A.D. 324-498*. II. CARSON, R.A.G., KENT, J.P.C. 1965. *Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire, A.D. 346-498*, London.
- MARTIN, F. 1992. *Kolonialprägungen aus Moesia Superior und Dacia*, Budapest-Bonn.
- MER. *Catalogue des monnaies de l'Empire romain*. IV. BESOMBES, P.-A. 2008. *Trajan (98-117 après J.-C.)*, Paris/Strasbourg.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA, V. 1979. La découverte monétaire de Davideni (dép. de Neamț) et les trésors de deniers s'achevant par des deniers de Marc Aurele. *Dacia N.S.* 23, 319-322.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA, V. 1980. *La monnaie romaine chez les Daces orientaux*, Bucarest.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA, V. 1991. Tezaurul de denari imperiali romani de la Gherăieștii Noi, jud. Neamț. *Arheologia Moldovei* 14, 57-

- 65.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA, V., BUTNARIU, V. 1988. Descoperiri monetare din Moldova. I. *Arheologia Moldovei* 12, 311-320.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA, V., BUTNARIU, V. 1993. Descoperiri monetare din Moldova. II. *Arheologia Moldovei* 16, 289-294.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA, V., MIHAI, C. 1996. Descoperiri monetare la Tîrgu Frumos, jud. Iași. *Arheologia Moldovei* 19, 253-259.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA, V., MITREA, I. 1977. *Tezaurul de la Măgura, Bacău*.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA, V., URSACHI, V. 1988. Tezaurul de monede descoperit la Traian, județul Neamț. *Arheologia Moldovei* 12, 117-130.
- MIR. *Moneta Imperii Romani*. 14. WOYTEK, B. 2010. *Die Reichsprägung des Kaisers Traianus (98-117)*, Bd. I-II, Wien; 18. SZAIVERT, W. 1986. *Die Münzprägung der Kaiser Marcus Aurelius, Lucius Verus und Commodus (161-192)*, Wien.
- MITREA, B. 1971a. Descoperiri recente și mai vechi de monede antice și bizantine în Republica Socialistă România. *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie* 22 (1), 115-134.
- MITREA, B. 1971b. Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumaine. *Dacia N.S.* 15, 395-413.
- MITREA, B. 1977. Découvertes monétaires en Roumanie (1976) XX. *Dacia N.S.* 21, 375-381.
- MITREA, B., MIHAILESCU-BÎRLIBA, V. 2003. Tezaurul de monede romane de la Bălănești (jud. Neamț). *Arheologia Moldovei* 23-24 (2000-2001), 199-208.
- MOISIL, D. 2009. Distribuția numerarului roman târziu în Barbaricum: România - studiu de caz. In: O. Țentea, I.C. Opreș (eds.), *Near and beyond the roman frontiers. Proceedings of a colloquium held in Târgoviște, 16-18 october 2008/ Supplementum Cercetări Arheologice* 16, 257-294, Bucharest.
- MUNTEANU, C. 2007. Repertoriul descoperirilor monetare de tip P M S COL VIM. *Apulum* 44, 271-286.
- MUNTEANU, L. 2017a. Some considerations of the Roman coin finds in the hinterland of the provinces of Dacia and Moesia Inferior. In: M. Caccamo Caltabiano, B. Carroccio, D. Castrizio, M. Puglisi, G. Salamone (eds.), *XV International Numismatic Congress Taormina 2015. Proceedings*, I, 925-929, Roma/Messina.
- MUNTEANU, L. 2017b. Descoperiri monetare în Moldova. IX. *Arheologia Moldovei* 40, 95-108.
- MUNTEANU, L. 2017c. *Moneda în așezările Daciei romane*, Iași.
- MUNTEANU, L., MIHĂILESCU, D. 2018. Tezaurul monetar roman de la Gârcina (jud. Neamț). In: L. Munteanu, D. Nicola, G. Talmățchi (ed.), *Studia numismatica et archaeologica in honorem V. Mihailescu-Bîrliba oblata*, București/Piatra-Neamț, 213-258.
- MUNTEANU, L., MIHĂILESCU, D., DUMITROAIA, GH. 2017. Tezaurul de monede romane imperiale de la Dragomirești (jud. Neamț). In: L.-E. Istina (ed.), *In honorem magistri Ioan Mitrea octogenarii*, 93-132, Onești.
- MUNTEANU, L., ONEL, C. 2012. Descoperiri monetare din Moldova. IV. *Arheologia Moldovei* 35, 181-189.
- MUNTEANU, L., POPUȘOI, E. 2014. The Roman Coin Hoard from lezer. In: A. Mihalache, D. Aparaschivei, Gh. Cliveti, Al. Simon (ed.), *Inovație și interdisciplinaritate în cercetarea arheologică și istorică: teorii, metode, surse* Anuarul Institutului de Istorie "A.D. Xenopol" AIIX 51, 1-34, Iași.
- OCHEȘEANU, R. 2006. *Les monnaies en Dobroudja de 270 à 498 (Scythie Mineure, Mésie Seconde)*, Wetteren.
- PETOLESCU, C. 2010. *Dacia. Un mileniu de istorie*, București.
- RIC. *The Roman Imperial Coinage*. II. MATTINGLY, H., SYDENHAM, E.A. 1926. *Vespasian to Hadrian*, London; III. MATTINGLY, H., SYDENHAM, E.A. 1930. *Antoninus Pius to Commodus*, London; VIII. KENT, J.P.C. 1981. *The family of Constantine I. A.D. 337-364*, London; IX. PEARCE, J.W.E. 1951. *Valentinian I - Theodosius I*, London.
- SANIE, Ș. 1968. Două mici depozite de amfore romane descoperite în Moldova. *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie* 19 (2), 345-350.
- ZAHARIA, E., BURAGA, C. 1979. Cercetări arheologice de suprafață în comunele Dănești, Rebricea și Tăcuta (județul Vaslui), *Acta Moldaviae Meridionalis* 1, 241-267.
- ZAHARIA, N., PETRESCU-DÎMBOVIȚA, M., ZAHARIA, E. 1970. *Așezări din Moldova. De la paleolitic pînă în secolul al XVIII-lea*, București.

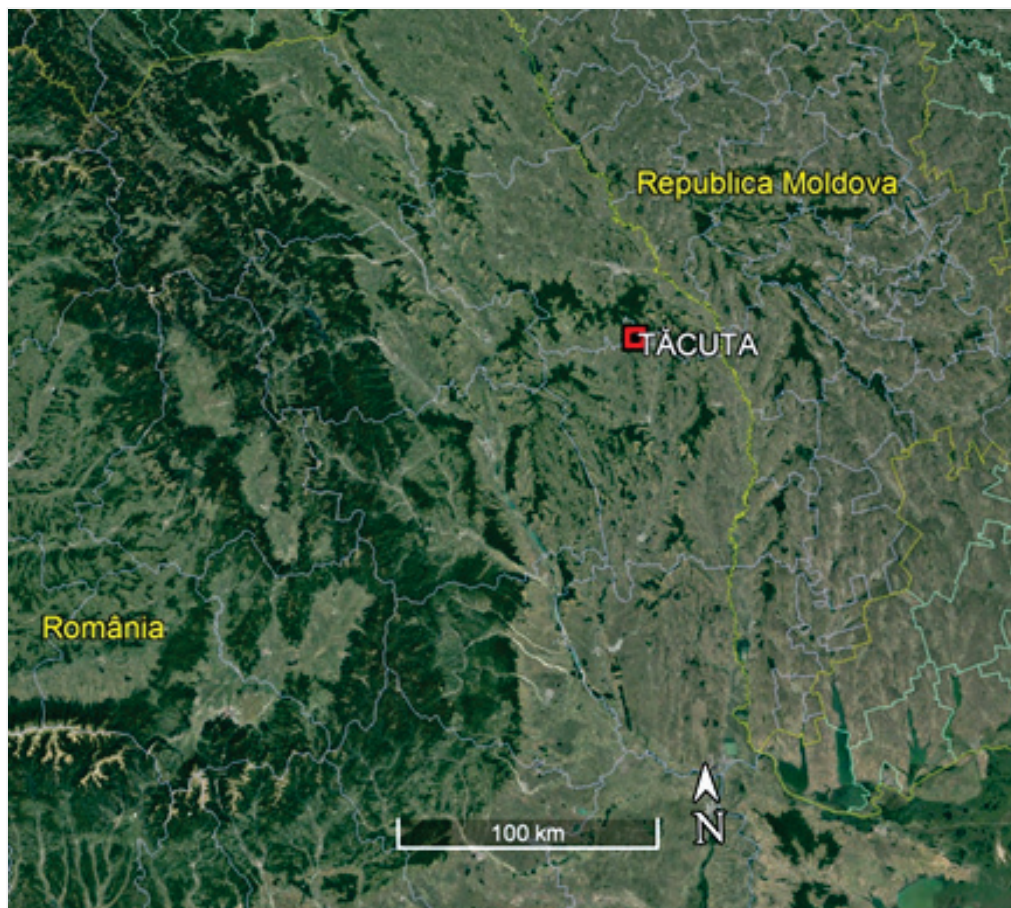

Fig. 1. Localizarea comunei Tăcuta

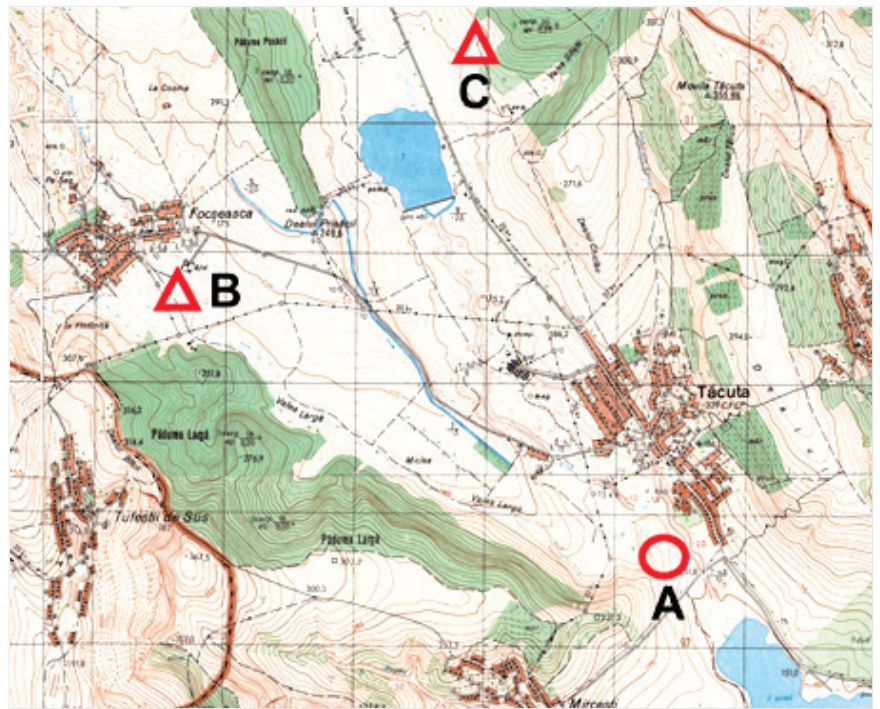

Fig. 2. Descoperiri de monede romane de la Tăcuta: A. Tăcuta - Dealul "Miclea" (Cat. 1-4); B. Focșeasca - "Pietrăria" (?) (Cat. 5-6); C. Cujba (?) (Cat. 9-10, 13).

Note:

* Institutul de Arheologie din Iași; lucanas2000@yahoo.com;

** Liceul Teoretic "Ion Neculce", Târgu Frumos; eneasergiu2014@yahoo.com.

1. ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970, 325, nr. 353b.
2. CIUDIN 1980, 27.
3. COMAN 1980, 241, fig. 63; 242, nr. LXII/1.
4. DEPEYROT, MOISIL 2008, 119, nr. 72; MUNTEANU 2017a, 928, fig. 1.
5. ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970, 325, nr. 353b; ZAHARIA, BURAGA 1979, 261-263; COMAN 1980, 241-242, nr. LXII/1; CIUDIN 1980, 25.
6. Cercetările au fost coordonate de către D. Boghian (Universitatea "Ștefan cel Mare" din Suceava), iar rezultatele au fost publicate în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România* (2012-2017) și în diverse studii și articole apărute în reviste de specialitate.
7. ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970, 325, nr. 353b; COMAN 1980, 242, nr. LXII/1.
8. SANIE 1968, 348; COMAN 1980, 242, nr. LXII/1.
9. MUNTEANU 2017b, 95.
10. ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970, 634, pl. CCLVIII/2-4.
11. MITREA 1971a, 130, nr. 82; MITREA 1971b, 409, nr. 82.
12. MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980, 271, nr. 152.
13. ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970, 634, pl. CCLVIII/2-4; MITREA 1971a, 130, nr. 82; MITREA 1971b, 409, nr. 82; BICHIR 1973, 131, nr. 22; BICHIR 1976, 120, nr. 22; CIUDIN 1980, 27; COMAN 1980, 242, nr. LXII/1; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980, 271, nr. 152;
14. MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980, 155, 161, 167, 177, 184-192, Tab. XXXIII-XXXVI, 194-196, Tab. XXXVII-XXXVIII, 198-200, Tab. XXXIX, 205-206, 241, 245-246; MUNTEANU 2017a, 926, 929, fig. 2.
15. BURSCHE 2008, 395-416.
16. DEPEYROT, MOISIL 2008, 119, nr. 72; MUNTEANU 2017a, 928, fig. 1; MUNTEANU 2017b, 96.
17. MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980, 161, 167, 177; MUNTEANU, MIHAILESCU 2018, 222.
18. BOGHIAN *et al.* 2016, 93; MUNTEANU 2017b, 98, nr. IV/1.
19. MIHAILESCU-BÎRLIBA, MITREA 1977, 24-26; MUNTEANU, MIHAILESCU, DUMITROAIA 2017, 94, 128, fig. 3.
20. MIHAILESCU-BÎRLIBA 1979, 320-321; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980, 81, 87, 97, 100, 103, 109; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1991, 58; MITREA, MIHAILESCU-BÎRLIBA 2003, 200.
21. CIUDIN 1980, 27.
22. CIUDIN 1980, 27.
23. MUNTEANU 2017b, 98, nr. IV/2.
24. MUNTEANU, POPUȘOI 2014, 5-6.
25. CHIȚESCU, URSACHE 1966, 705, nr. 1-3, 7-13; CHIȚESCU 1968, nr. 1-3, 7-13.
26. CHIȚESCU, URSACHI 1969, 147-148, nr. 1-3, 5-8, 10-12.
27. MUNTEANU, POPUȘOI 2014, 6.
28. MUNTEANU, POPUȘOI 2014, 18-19, nr. 21, 24-25.
29. BURSCHE 1997, 34-39.
30. CHIȚESCU, URSACHI 1969: 150.
31. MIHAILESCU-BÎRLIBA, MITREA 1977: 24; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1979: 321.
32. GĂZDAC 2010, 150-151, 177; MUNTEANU 2017c, 87-92.
33. BUTNARIU 2007, 98, nr. 8/17.
34. MARTIN 1992, 13-83.
35. GĂZDAC 2010, 105-106, 156-158; GĂZDAC, ALFÖLDY-GĂZDAC 2008, 135-171; MUNTEANU 2017c, 102-108, 139-141.
36. MIHAILESCU-BÎRLIBA, BUTNARIU 1988, 313, nr. 11.
37. MIHAILESCU-BÎRLIBA, BUTNARIU 1993, 290, nr. 22.
38. BUTNARIU 2007, 96, nr. 2/7.
39. MITREA 1977, 379, nr. 87.
40. MIHAILESCU-BÎRLIBA, MIHAI 1996, 254, nr. 12.
41. PETOLESCU 2010, 279-286, 300-304.
42. CIUDIN 1980, 27.
43. MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980, 208-209, tab. XLI; BUTNARIU 1988, 151-191; MOISIL 2009, 281-282, tab. 1; MUNTEANU, ONEL 2012, 182-183; LĂZĂRESCU 2014, 220-225.
44. MOISIL 2009, 262.
45. MIHAILESCU-BÎRLIBA, URSACHI 1988.
46. MIHAILESCU-BÎRLIBA, MIHAI 1996, 253-254.
47. MIHAILESCU-BÎRLIBA, URSACHI 1988, 122-123; MOISIL 2009, 265, 283-284, tab. 2.
48. MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980, 217; MIHAILESCU-BÎRLIBA, URSACHI 1988, 122.
49. OCHEȘEANU 2006, 328-329, 415-416, 418.
50. MIHAILESCU-BÎRLIBA, URSACHI 1988, 118, 122.
51. ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970, 325, nr. 353c; CIUDIN 1980, 27-28; COMAN 1980, 243, nr. LXII/15.
52. CIUDIN 1980, 27-28; COMAN 1980, 242, nr. LXII/2; IONIȚĂ 1997, 95-104.
53. COMAN 1980, 242, nr. LXII/4.
54. COMAN 1980, 242, nr. LXII/8.
55. Au fost folosite următoarele abrevieri în Catalog: pentru metale (AR - argint; AE - bronz), date metrologice (g - gram, mm - milimetru, h - ax/oră), stare de conservare (b.c. - bine conservată; s.c. - slab conservată; f.s.c. - foarte slab conservată) și colecții (MJV - Muzeul Județean „Ștefan cel Mare”, Vaslui).

Bătăliile Tisei

- urmare din pagina 1 -

Un nou pericol se ivește în zonă, de data aceasta din cauza bandelor de bolșevici ucraineni din Galiția, care ar fi putut să se infiltreze în spatele flancului nostru drept, creând o situație extrem de gravă. Pentru a preveni acest lucru, detașamentul general Olteanu reocupă Munkacs și Csap și își extinde controlul până spre trecătorile Carpaților Păduroși. Aici s-a căutat stabilirea legăturii cu Divizia a VIII-a, care lupta tot împotriva ucrainenilor, bolșevici sau aflați în cetele unor otomani naționaliști, cu toții dușmani ai noștri. Românii mai colaborau și cu polonezii, în ținutul Pocuției, fost al lui Ștefan cel Mare.

Concluzia pentru evenimentele de mai sus ne-o prezintă generalul Mărdărescu: „În urma încheierii acestui armistițiu și a operațiunilor Polonezilor în Pocuția, din cursul lunilor Maiu și Iunie, trupele ceho-slovice și poloneze fiind în măsură să ocupe regiunile ce li se conveniau, ca aparținând statelor respective, din ordinul Marelui cartier general, trupele noastre, cari din interese operative înaintaseră la nord de Tisa și ocupaseră regiunea Csap-Munkacs, au evacuat această regiune și s'au retras pe linia de despărțire convențională, stabilită de comun acord cu comandamentele cehoslovac și polonez” (G. D. Mărdărescu, op. cit., p. 81).

Din nou Consiliul Suprem Aliat de la Paris ne pune piedici. În loc să aprecieze sprijinul românesc dat cehoslovacilor, aliații vor să rezolve problemele prin alte tratative cu guvernul de la Budapesta și, totodată, condamnă armata română pentru că a înaintat până la Tisa. De altfel, pe aliați îi deranja și atitudinea dârză a lui Brătianu la Conferința de pace de la Paris. Era normal ca Brătianu să fie revoltat atunci când aliații doreau să ne limiteze armamentul sau să intrăm în tratative cu Bela Kun deși, în justa noastră concepție, acesta nu reprezenta poporul maghiar. Însuși Clemenceau, președintele Conferinței de la Paris, îi trimite un mesaj prietenos lui Bela Kun, între altele spunându-i că de două ori a oprit înaintarea românilor și invitându-l la Paris. Totodată, sunt admonestați reprezentanții României și Cehoslovaciei.

Stabilizarea frontului pe Tisa ar fi putut duce la o încheiere a păcii dacă guvernul de la Budapesta ar fi încercat să aibă un comportament rațional măcar în acest al doisprezecelea ceas. Din contra, acel amestec nociv de vechi imperialism și dorința expansiunii comuniste a generat, în continuare, noi acțiuni agresive ale conducerii maghiare. Înfrângerea ușoară a cehoslovacilor, atitudinea cel puțin ciudată a Consiliului Suprem Aliat, care pe de o parte condamnă comunismul, pe de alta flutura posibilitatea invitării lui Bela Kun la Conferința de pace de la Paris, nu au putut decât să încurajeze Budapesta. Când s-a pus,

iarăși, problema retragerii armatei române de pe Tisa, guvernul nostru a explicat că va proceda în acest sens doar atunci când ungurii vor respecta toate clauzele armistițiului și vor renunța la pretențiile teritoriale. Aliații parcă s-au mai trezit, mai ales că se făcuseră și câteva încercări revoluționare comuniste la Viena, așa că l-au admonestat pe Bela Kun, cerându-i să intre în legalitate. Răspunsul său a fost pur și simplu obraznic, el declarând că se bazează pe armata sa în toate hotărârile pe care le va lua. Aliații au inventariat forțele de care dispuneau, în special cele române, mult superioare celor maghiare, lipseau, însă, elementele unei coordonări politice și militare. Cu excepția României, celelalte state au cerut fel de fel de condiții și amânări, practic eschivându-se de la un atac asupra Ungariei. Înțelegând bine situația, ungurii au preluat inițiativa și, la 17 iulie, declanșează o contraofensivă împotriva românilor. Acțiunea este motivată astfel de generalul Mărdărescu: „*Situația guvernului ungar îmbunătățindu-se, în urma succeselor obținute contra Ceho-Slovacilor și a înăbușirii contra-revoluției, pentru o și mai sigură consolidare în interior și mărirea prestigiului în afară, guvernul ungar avea nevoie de succese contra Românilor. În acest scop, în urma încetării operațiunilor armatei roșii pe frontul ceho-slovac, prin armistițiul încheiat, o parte însemnată din forțele devenite disponibile pe acest front, împreună cu alte unități din rezervă, au fost transportate și concentrate spre sud, în vederea luării ofensivei pe frontul român.*” (G. D. Mărdărescu, op. cit., Partea a III-a, p. 87).

Bela Kun a căutat și o motivație oficială, în sensul că românii nu ar fi respectat linia de demarcație hotărâtă de aliați. Scopul său era, însă, distrugerea României, deschiderea drumului Moscovei către Europa, în care să reușească impunerea doctrinelor comuniste.

Regimul de la Budapesta pare să fi progresat în ceea ce privește organizarea armatei. S-au făcut recrutări de la 18 ani, în ideea formării unor mari unități cu efective și dotări corespunzătoare. La recrutări s-a renunțat la principiile ideologice, la început se mergea pe ideea muncitorilor comuniști înarmați, au fost înrolați și țărani, de multe ori cu forța, deoarece nu agreau regimul comunist. Constantin Kirițescu face o analiză mai amănunțită asupra armatei maghiare: „*Organizarea armatei a fost făcută după principiile moderne ale armatelor europene, având însă și unele particularități, ca efect al stărilor speciale revoluționare, din care ieșea armata. Astfel, marile comandamente erau puse sub comanda unor comisari civili, aleși dintre șefii revoluționarilor; ei erau însă ajutați în conducerea comandamentelor respective, de ofițeri superiori, militari de carieră. La comandamentele de divizii erau*

numai ofițeri de carieră, colonei sau locotenenți-colonei. Comandanții diferitelor unități se stabileau pe bază de examene. Ca unități caracteristice erau două divizii de lucrători din Budapesta și o brigadă internațională, formată din dezertori sau prizonieri din alte armate care, bine tratați de unguri, erau apoi înrolați în armată. În general, unitățile de lucrători erau deținute în interior, cu scopuri politice, din ele se formau echipele însărcinate cu represiunea încercărilor contrarevoluționare. Clădiri de mare importanță istorică din Budapesta au fost transformate în închisori, ca rod al activității acestor echipe.” (Kirițescu, op. cit. II, p. 447)

În urma reformelor și a măsurilor, permanența unei armate maghiare luase un alt aspect. Pentru unguri, principala problemă care trebuia să fie rezolvată era prezența românească, forța noastră militară pe care ar fi vrut să o anihileze. Dispozitivul militar maghiar împotriva noastră se prezenta astfel, după Mărdărescu și Kirițescu. Mai întâi trei divizii care formau Corpul I de armată. Urma Corpul III de armată, cu o structură aparte. La cele două divizii de bază, care se distinseseră în lupta contra cehoslovacilor, se adăugau două brigăzi independente de secui și lucrători, precum și Brigada a 80-a internațională. În aceeași zonă au fost concentrate și divizii independente, a III-a, adusă tot din Cehoslovacia, a IV-a, din sud, din fața forțelor sârbe și franceze despre care se știa că nu vor acționa, a VIII-a, forță în rezervă generală. Se mențineau, însă, diferențieri în valoarea militară a diferitelor unități, mai ales în privința disciplinei, și de această dată cei mai bine cotați fiind secuii, pe când unitățile formate din muncitori voluntari erau mai interesate de politică decât de instruirea militară. Ungurii posedau și un sistem de informații bine pus la punct, deservit atât de profesioniști, cât și de simpatizanți comuniști. De asemenea, duceau o propagandă susținută, dorind să atragă de partea lor, respectiv la ideologia preferată, și unguri, și străini. Se încerca asupra prizonierilor convertirea la comunism și se răspândeau știri false despre răscoale în Ardeal împotriva autorităților române, prizonierii fiind obligați să semneze declarații false despre preoții sau învățătorii care i-ar fi silit să se mobilizeze. Înainte de începerea luptelor propriu-zise, maghiarii au întreprins câteva acțiuni provocatoare. În perioada 1-11 iulie efectuează bombardamente de artilerie și încercări de trecere a Tisei la nord de Tokay și la sud de Szolnok.

Rezumând datele despre diferitele unități din armata maghiară concentrată împotriva românilor, s-au centralizat următoarele date: după Kirițescu, circa 100 de batalioane, cu 50.000 de baionete, 800 de mitraliere, 10 escadroane, 60 de baterii de toate calibrele, 9 trenuri blindate. Toate aceste forțe au fost organizate în trei mari grupuri de luptă. Planul maghiar de campanie prevedea ca cele trei grupuri să forțeze simultan trecerea Tisei, apoi să înainteze stabilindu-se pe linia Satu Mare – Carei – Oradea – Arad, după fixarea capetelor de pod. Lovitura principală trebuia dată în centru, ostilitățile urmând să înceapă pe 20 iulie, la ora 3 dimineața.

Perioada nu a fost aleasă întâmplător, era legată și de strângerea recoltei, care ar fi asigurat aprovizionarea cu alimente. Comandamentul român cunoștea intențiile ungarilor atât din informațiile de teren, cât mai ales din interceptarea unei radiograme din 8 iulie, așa că a luat contramăsurile de cuviință, în raport cu posibilitățile noastre. S-a trecut la gruparea judicioasă a trupelor aflate deja pe linia Tisei, s-a preconizat aducerea unor noi trupe din țară și asigurarea unor transporturi cât mai rapide pe calea ferată. S-a practicat gruparea în adâncime, adică o perdea subțire de trupe în față, grosul acestora fiind în spate, pentru a interveni unde va fi nevoie, la momentul oportun. Între trupele situate în prima linie s-au aflat cele două divizii ardelenesti și Divizia a X-a. Pe linia a doua erau Diviziile I și a VI-a Infanterie, cele două divizii de Vânători și cele două de Cavalerie, plus două noi divizii ardelenesti și elemente din alte arme. Totalul ar fi de 92 batalioane, 58 escadroane, 80 baterii. În comparație cu inamicul, observăm o aproximativă egalitate în ceea ce privește infanteria, un avantaj ușor dacă ne referim la artilerie, o superioritate zdrobitoare la cavalerie. Aspectele sunt relative, la artilerie ungurii aveau mai puține tunuri, dar de calibrul mai mare, aveau și 9 trenuri blindate față de cele 2 ale noastre. Dacă din punct de vedere tehnic, sau al numărului de combatanți, ne prezentăm aproximativ egal, noi aveam două avantaje nete față de inamic: flancurile erau asigurate de forțe prietene – cehoslovacii la nord, sârbii și francezii la sud – dar, în principal, soldatul român era net superior ca instruire și, ce era mai important, din punct de vedere moral, avea conștiința îndeplinirii unei datorii patriotice, cu o vechime de peste 1000 de ani. Afară de unitățile menționate mai sus, din armata română mai făceau parte companii și un batalion de geniu (pionieri), secții de telegrafie, de autocamioane, de cicliști, avioane de recunoaștere și de bombardament, de luptă. Pregătirile de luptă ale inamicului sunt evidente de pe 17 iulie, când terminau și poziționarea trupelor pentru atac, pe malul drept al Tisei. S-a început cu o mare pregătire a artileriei, foarte violentă și bine repartizată de-a lungul frontului. Se încerca, astfel, suplinirea parțială a dezavantajului ungarilor de a avea în față un puternic obstacol natural. A urmat un atac amplu, desfășurat pe direcțiile bănuite dinainte – Tokay, Szolnok, Csongrad, respectiv nord, centru și sud. Trupele noastre de acoperire – două divizii, având fiecare de acoperit 150 km, după cum se preconizase, nu au rezistat acestui impetuos prim atac. Modul de desfășurare a atacului a dus la o înțelegere a intențiilor maghiare de către comandamentul român. Eforturile maghiare vizau centrul liniei frontului, cele de pe flancuri aveau mai mult un caracter de diversivitate. De aceea, corespunzător, generalul Mărdărescu și-a concentrat și el trupele la centru, pentru a contracara principala lovitură maghiară. Românii au întreprins o serie de acțiuni de luptă pe flancuri, păstrând, astfel, aparența unui front în largă desfășurare. În același timp, însă, în spatele centrului erau concentrate trei noi divizii românești. Pe centru s-a efectuat o serie

de retrageri controlate, inamicul fiind atras în interior, unde ai noștri aveau poziții de luptă pregătite anterior, un contraatac urmând să fie decisiv în fața Szolnokului. Pentru moment, ungurii exercită presiune în nord, reușind să treacă Tisa în mai multe puncte, însă sunt azvârlți înapoi, românii luând și 150 de prizonieri. Luptele continuă, românii pătrund adânc peste Tisa, sunt ocupate mai multe sate, sunt luați prizonieri și este capturată o mare cantitate de armament. Situația se schimbă de la o zi la alta, ungurii atacă din nou și, cu ajutorul artileriei grele, recuceresc capul de pod. Românii în retragere se poziționează concentric, așa că inamicul va fi încercuit și, în final, noi vom fi victorioși. Dar până la victoria ultimă mai sunt de depășit multe încercări. Și aici românii își dovedesc superioritatea în lupta corp la corp cu baionetele. Ultimul cap de pod al ungarilor, cel de la Rakamaz, este pierdut pe data de 26 iulie, zi în care, în sectorul nord, toți inamicii sunt aruncați înapoi peste Tisa. Lupte crâncene se desfășoară și mai la sud, în sectorul Csongrad, pentru cele două poduri de la Szentes. Românii reușesc să mențină pozițiile de aici, inclusiv podurile, însă inamicul realizează o forțare a Tisei mai la sud și, astfel, atacați din mai multe părți, românii se retrag pe Szentes.

Intervine, însă, Brigada I Vânători și localitățile trec dintr-o mână în alta, dar în final, pe 23 iulie, și orașul Szentes revine românilor, iar pe tot sectorul dintre gura Mureșului și a Crișului ungurii sunt alungați peste Tisa. Aici sunt lăsate trupe de acoperire, iar Vânătorii, ca și alte trupe, se concentrează în sectorul central. Dacă pe flancuri inamicul obținuse succese de mică importanță și puțin durabile, starea de lucruri starea de lucruri din sectorul central, Szolnok, era diferită. Sub protecția tirului a peste 100 de tunuri, trupele maghiare reușesc să treacă Tisa chiar din ziua de 20 iulie. Perdeaua de acoperire cedează după o onorabilă rezistență, în fața mai multor divizii ungurești. Pe 22 iulie, noi forțe maghiare forțează Tisa la 20 km mai la sud, ceea ce duce la o mare concentrare de trupe inamice aici, în stânga Tisei. Capul de pod se consolidează, iar localitățile importante din zonă sunt ocupate de inamic rând pe rând. Cele două regimente române din sector se retrag luptând, propunându-și o altă poziție, pe canalul Barcău. Sunt realizate mai multe manevre de acoperire și, totodată, regimintele primesc importante întăriri. Dar cele trei divizii ungurești care trecuseră Tisa își continuă înaintarea. Ocupă, între altele, localitatea Mezötur, unde populația, care cu trei luni în urmă, spune Kirițescu, îi primise pe români ca eliberatori, acum pune mâna pe arme și-i atacă pe ai noștri pe la spate. Noile formații ardelenesti rezistă cu dârzenie și, din rândul lor, semnalăm o faptă deosebită de eroism: „*Căpitanul Mathes Henri, sas din Mediaș, comandând o companie din regimentul 81 ardelenesc de infanterie, e însărcinat să susțină flancul stâng al brigăzii 41, acoperindu-i retragerea pe o nouă poziție. El rezistă cu îndârjire atacurilor neîntrerupte ale dușmanului covârșitor, până când, înconjurat din toate părțile, și rămânând numai cu câțiva bravi în jurul său, a primit atacul la baionetă*

al dușmanului. Nevoind să se lase prins de dușman, a fost străpuns de baionetele ungarilor și a căzut strigând «Trăiască România Mare!».” (Kirițescu, op. cit. II, p. 451).

Inamicul reușește să ocupe toate localitățile până la canalul Barcău, în spatele căruia se retrăseseră trupele noastre. Succesele îl amețesc pe Bela Kun, care anunță peste tot victoriile obținute, erijându-se, chiar, într-un executor al Consiliului Suprem Aliat de la Paris fiindcă îi împinge pe români pe linia de demarcație. De aici și adevărate furtuni în presă, luări de poziție partizane: presa maghiară vorbea de debandada trupelor române, cea românească explica retragerea metodică. Comandanții români, în frunte cu generalul Prezan, șeful Marelui Stat Major, din Dumești-Vaslui, erau mulțumiți de mersul lucrurilor, ei având o viziune aparte, privind în perspectivă. Odată asigurate flancurile, se putea trece la atac și pe centru. În trufia lor, ungurii făceau, deja, greșeli elementare din punct de vedere militar. Doritori să ocupe cât mai multe localități, ei și-au dispersat trupele, iar acestea s-au împrăștiat, pierzând legătura între ele; în plus, inamicul nu-și păstrase trupe de rezervă.

Se formează un grup de manevră, inițial compus din două divizii de infanterie și una de cavalerie. Traian Moșoiu, comandantul grupului de manevră, pregătește revanșa începând cu 24 iulie. Încă de pe 22 iulie s-au executat operații în urma cărora să fie oprită înaintarea inamicului și, concomitent, o forță românească de infanterie și cavalerie să-l poată lovi din flanc și din spate, punând în pericol toate cele trei coloane ale sale. În sprijinul grupului de manevră vine și victoria de la Szentes, unde ungurii fuseseră aruncați peste Tisa, românii având, astfel, un disponibil de trupe. Totodată, detașamentul Papp, format din regimente ardelenene, dar și din formații de susținere, bloca orice deplasare spre est a inamicului. Se putea vorbi, deci, de o încercuire, de un cerc de fier care se strângea în jurul dușmanului. În sfârșit, în zorii zilei de 24 iulie se declanșează contraatacul românesc. Totul se schimbă acum, românii ocupă localitate după localitate, asigurând flancurile grupului de manevră și tăind căile de retragere ale inamicului. Divizia I, după un marș forțat, la jumătatea zilei de 24 iulie, intră în luptă. Apare un moment de cumpănă, când aripa stângă a diviziei este învăluită de inamic și șovăie: „*atunci Colonelul Tomoroveanu, Comandantul brigăzii a II-a, se repede călare în fruntea trupelor noastre și cade lovit de un glonț în frunte. La ora 1 după-amiază lupta se dă cu înverșunare pe frontul celor trei regimente ale diviziei.*” (Kirițescu, op. cit. II, p. 454). După atacuri puternice, se fixează o nouă linie de demarcație între trupele noastre și ale inamicului, prin respingerea frontului ungar cu 10-20 de km. Prima zi a îmbunătățit situația armatei române, fără a fi, însă, hotărâtoare. Situația devine, însă, periculoasă pentru noi când încă 3.000 de unguri trec Tisa, întărind dispozitivul de luptă al inamicului. Presiunea acestuia asupra trupelor noastre crește, regiment după regiment, întreaga divizie se retrage

cu câțiva kilometri. Acum este momentul în care comandantul diviziei aruncă în luptă rezervele, plus o brigadă de Roșiori descălecată. Inamicul este surprins de contraatacul românilor care, cu toate că suferă pierderi însemnate, până seara se apropie din nou de Tisa. Urmează intervenția foarte eficientă a Grupului din sud care, după victoria obținută, își poate degaja zona și poate trimite principalele forțe în centru. Ungurii își dau seama că sunt încercuți și intră în panică. În noaptea de 25-26 iulie, toate unitățile maghiare caută să se refugieze la Szolnok, podul de peste Tisa spre această localitate fiind supraaglomerat. Inamicul nu mai opune rezistență, fuge pur și simplu, iar cei rămași în urmă sunt luați prizonieri. Convinși că nu mai pot face față trupelor române, ungurii aruncă în aer podul cel mare de peste Tisa la Szolnok.

Generalul Mărdărescu elogiază astfel comportamentul vitejesc al românilor, consemnat și în acte oficiale: „Timp de 7 zile, dușmanul s'a svârcolit în lupte crâncene și neîntrerupte, pentru atingerea năzuințelor sale, dar, s'a lovit de zidul format de pieptul bravelor trupe ale Grupurilor de nord și sud, în timp ce Grupul de manevră s'a năpustit ca o vijelie asupra flancului și spatelui inamicului, dându-i lovitura de moarte. Timp de 7 zile, valurile dușmane au trecut peste mormintele eroilor noștri, căzuți la Tisa în luptele din Aprilie, pentru dobândirea drepturilor noastre sfinte naționale. Aceste morminte au rămas și vor forma pururea o strajă neclintită în tot lungul Tisei, fiind mărturia cea mai vie, că până acolo ține Românișmul.

În aceste mari zile de glorie, trupele noastre au suferit serioase pierderi, între cari cităm pe cea a bravului Colonel Tomoroveanu Victor, Comandantul Brigăzii 2-a de infanterie (Divizia I-a), căzut în fruntea trupelor sale, la atacul înverșunat din ziua de 25 Iulie, din regiunea Fegyvernek.

În ceea ce privește pierderile adversarului, în oameni și material, au fost atât de ridicate, încât, după 7 zile de luptă, descurajarea a luat așa proporții, că mișcarea lui de retragere s'a transformat în adevărată fugă.

Strălucitele fapte de arme ale vitejilor noștri ostași, în frunte cu comandanții lor, reiese din următoarea telegramă și ordin de zi ale Comandamentului trupelor din Transilvania, date cu ocazia respingerii ofensivei ungare:

***

MAJESTĂȚII SALE REGELUI.

Trupele noastre, cari vegheau pe țărmul stâng al Tisei, au fost atacate de inamic pe tot frontul, în dimineața zilei de 20 Iulie a.c.

Vrăjmașul fiind bine utilat, a reușit să împingă perdeaua noastră de acoperire pe toată întinderea frontului, să execute o trecere în masă în regiunea Szolnok și să înainteze în direcțiunea Szolnok-Debrețin-Oradia Mare, pe o adâncime de 50 km.

Dușmanul fiind însă pretutindeni manevrat energic și la timp, după lupte crâncene și neîntrerupte de 7 zile,

bravele noastre trupe au reușit să-l arunce pe dreapta Tisei, în tot lungul frontului, în complectă debandadă.

Măndre, că au știut să-și îndeplinească încă odată datoria față de Neam, Țară și Tron, bravele trupe ale frontului de vest își îndreaptă gândul cu dragoste și supunere către Tron și într'un singur glas strigă:

Să trăiască M. S. Regele, Comandantul de căpetenie!

Să trăiască M. S. Regina, îngerul protector al celor în suferință!

Să trăiască A. S. R. Principele Moștenitor și Toate Vlăstarele Dinastiei!

Comandantul trupelor din Transilvania
General Mărdărescu.

***

Ordin de zi No. 53, din 27 Iulie 1919.

Strajă fiind pe țărmul stâng al Tisei, pentru a apăra vatra strămoșească și pentru a asigura viața, cinstea și avutul întregii populațiuni din regiunile ocupate de voi, fără deosebire de neam și de credință, inamicul trecând Tisa, s'a năpustit asupra voastră, atacându-vă furios în tot lungul frontului.

După lupte crâncene și neîntrerupte de 7 zile, dușmanul lovindu-se de zidul format de piepturile voastre de bravi, a fost zdrobit și aruncat peste Tisa în complectă debandadă.

Prin acest nou fapt de arme, falnicile divizii românești au făcut dovadă lumii întregi, încă odată, de neîntrecutele virtuți ostășești și neclintitul spirit de disciplină, cu cari sunt înzestrate.

Credința, că prin sforțările făcute v'ați îndeplinit o datorie sfântă față de Neam, Țară și Tron, este cea mai desăvârșită ușurare pentru toate greutățile, prin cari ați trecut.

Sunt neîntrecut de mulțumit și mândru, că m'am găsit în mijlocul vostru și v'am comandat într'o întreprindere atât de măreață.

Mulțumindu-vă la fiecare în parte, vă zic:

Sănătate și voe bună, bravi ostași ai Comandamentului trupelor din Transilvania.

Comandantul trupelor din Transilvania

General Mărdărescu." (G. D. Mărdărescu, op. cit., Partea a III-a, pp. 130-132).

Constantin Kirițescu, pe lângă elogiile, face profunde trimiteri în trecutul istoric: „*Bătălia de la Tisa constituie una dintre etapele procesului dintre unguri și români. Legenda povestește că, mai mult de o mie de ani înainte, voievodul român Gelu apăruse cu eroism porțile pământului românesc dinaintea puhoiului asiatic al ungarilor și murise, cu moarte de viteaz, pe malul Căpușului. Înfrângerea legendarului voievod pecetluisă căderea Transilvaniei într-o robie care va dura o mie de ani. De astă dată, lanțurile se rupeau definitiv. Pe malurile Tisei, națiunea română își lua revanșa în chipul cel mai strălucit. Bătălia de pe Tisa arunca pe cotropitor afară din pământul pe care-l ținuse robit, aducea libertatea pe plaiurile Ardealului și venea să adaoge o creangă nouă în cununa de aur a oșteanului român.*" (Kirițescu, op. cit. II, p. 456).

Vasile și Mirela Ilie, Școala Laza la 150 de ani de existență – eveniment editorial de referință în istoriografia locală

Prof. dr. Nicolae IONESCU

În anul Centenarului Marii Uniri, școala din Laza aniversează 150 de ani de existență, fiind una dintre unitățile de învățământ cele mai vechi din actualul județ Vaslui. Cronica acestor ani cuprinde străluciți educatori, care au sădit în inimile elevilor *dragostea de muncă, cultură, adevăr și frumos*. Pe băncile acestei școli s-au format personalități ale culturii, vieții social-politice ale județului Vaslui și cetățeni de bază ai comunității locale. Bogatele tradiții ale școlii, se încadrează armonios în istoria comunei și ne aflăm la confluența trecutului - care a dat valori durabile - cu timpul actual, căruia îi aparținem.

În acești ani, această unitate de referință a învățământului vasluian a funcționat fără întrerupere, fiind martoră a unor momente de zăbucium și suferințe, din istoria neamului, precum războiul de independență, primul și al doilea război mondial, numeroase boli și calamități naturale (cutremurele de pământ din 1940 și 1977).

Cu toate problemele ivite de-a lungul timpului, slujitorii acestei școli s-au implicat în diverse acțiuni desfășurate la nivel local și central, instituția fiind o oglindă a evoluției comunității locale.

Demersul autorilor are în vedere preocupările tot mai numeroase, în ultima vreme, de a surprinde, prin cercetări asidue din arhive, aspecte inedite din învățământul vasluian, în general, și cel lăzean, în special. Se continuă direcțiile anterioare de cercetare în domeniu, lucrarea înscriindu-se între rezultatele notabile ale celor care slujesc cu devotament muza "Clio".

Cartea are 388 de pagini și se deschide cu o prefață a autorilor, în care se prezintă importanța acestei instituții la ceas aniversar. Lucrarea are patru capitole și în redactarea ei s-a evitat, pe cât a fost cu putință, aprecierile globale, nediferențiate, care ar fi putut crea o imagine deformată, unilaterală, a școlii, a corpului profesoral, a procesului didactic și, nu în ultimul rând, a rezultatelor obținute de elevi.

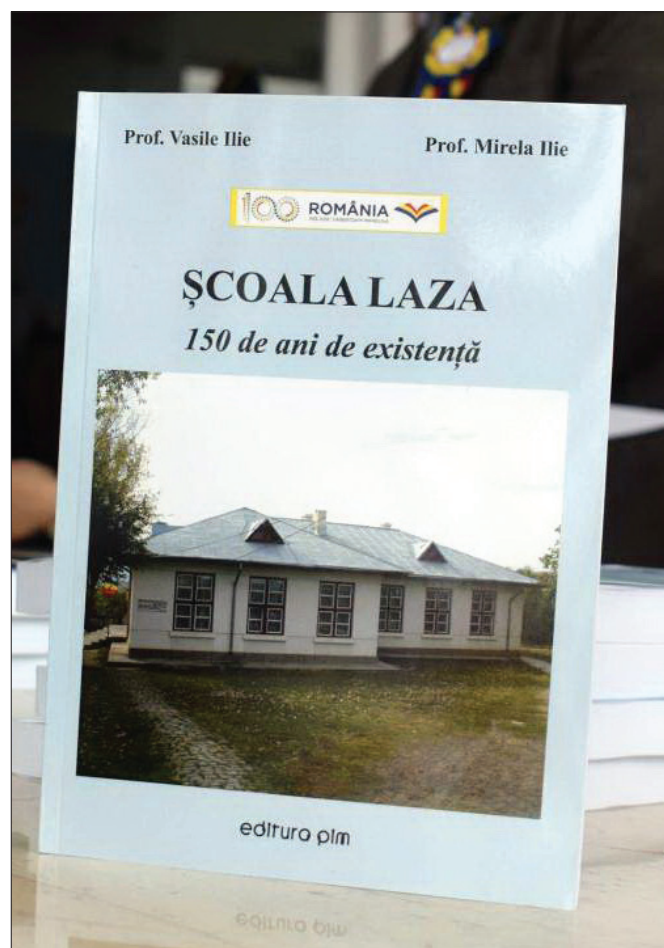
În primul dintre ele se prezintă evoluția școlii din Laza cu realizările și neîmplinirile ei, de la înființare, în 1868, până în anul școlar 1904-1905, când apare al doilea post de învățător¹. Chiar dacă legea adoptată de Al. I. Cuza în anul 1864 prevedea obligativitatea învățământului primar, acest fapt nu a însemnat și înființarea imediată a școlilor primare în toate comunele din județele țării. De altfel, condițiile erau grele, unitățile școlare apărând treptat. În documente se constată însă că în comuna Laza au început imediat pregătirile pentru construirea unui local de școală. În bugetul comunei pe

anul 1866, era prevăzută suma de 3 000 lei la capitolul cheltuieli pentru "facerea unei case pentru școală".

De altminteri, în comuna Laza a existat o școală ecleziastică încă din 1843, înainte de apariția Legii instrucțiunii publice, întrucât primele forme de învățământ au apărut în tinda bisericii.

Școala de stat a luat ființă, probabil, în 1868, un document oficial care să confirme această dată nu s-a găsit, dar în arhiva școlii există o monografie întocmită în 1904 de învățătorul Ion Băbușeanu se consemnează anul 1869 ca an al înființării școlii, Acesta se baza pe documentele existente la acea vreme. Ulterior, tot el trecea într-un tabel sinoptic numărul elevilor înscriși pe ani școlari, în 1868 fiind consemnați un număr de 13 elevi. De remarcat este faptul că anul 1868 este menționat și în "Marele dicționar geografic al României", vol III, editat în 1901, ca moment al înființării școlii din Laza. Școala avea local propriu construit de săteni din vălătuci și era corespunzător pentru acea vreme.

Un eveniment important din viața acestei instituții, îl constituie vizita marelui poet Mihai Eminescu, la 27

aprilie 1876, când îndeplinea funcția de revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui. Procesul-verbal, întocmit de acesta are următorul conținut: „*Inspectând astăzi școala din comuna Laza, am aflat 15 elevi prezenți din 41 înscriși. Cetirea și scrierea merg bine. Frecvența slabă se explică prin începerea muncilor agricole, la cari și copiii sunt luați. Localul și instrucția fac o impresie destul de mulțumitoare ... Revizor școlar, M. Eminescu.*”². Marele poet a găsit, probabil, același local de școală, construit de săteni și îl aprecia ca fiind „mulțumitor”.

Școala Laza a funcționat multă vreme cu un singur învățător, iar numărul copiilor de vârstă școlară recenzați era destul de mare. Puțini elevi ajungeau însă să termine cursurile primare, întrucât la Școala Laza primul absolvent este înregistrat abia în anul școlar 1889–1890. Al doilea post de învățător a fost creat în 1904, pentru ca în perioada interbelică să existe patru posturi de învățători.

În capitolul al doilea se prezintă afirmarea școlii în perioada 1904–1948, ce avea nou local, cu săli de clasă spațioase, cancelarie și mai multe cadre didactice, după modelul lui Spiru Haret. Se relevă aspecte importante de la școala de adulți, ale activităților cercului cultural Laza și ale șezătorilor literare.

O atenție specială este acordată activității neobosite a învățătorului Ion Băbușanu care s-a identificat cu problemele comunității El a întreținut o corespondență bogată cu autoritățile locale și centrale. Prezenta periodic diverse situații și tabele sinoptice cu elevii din Laza. În vederea păstrării valorilor moral-creștine, se promova învățământul religios și directorii raportau Revizoratului Școlar al Județului Vaslui prezența preoților la ore.³ La școala din Laza exista pe lângă cursul primar și cursul supra primar, în anul 1924 fiind înregistrați primii absolvenți ai clasei a V-a, dar numărul lor era foarte mic și în anul școlar 1930–1931 aceste cursuri nu au fost urmate de nici un elev.

În perioada interbelică școala Laza a funcționat și o grădiniță de copii, după cum rezultă dintr-o adresă a Revizoratului Școlar Vaslui prin care se comunica directorului școlii că începând cu data de 29 august 1931 este detașată la Laza educatoarea, Ecaterina Gheorghiu, venită de la Grădina de copii Râșcani (Bălți). Școala avea atunci o bibliotecă cu 764 de volume și cărțile erau împrumutate, atât de școlari și de săteni.

Până la 1 ianuarie 1931, la școală a existat și un atelier de tâmplărie. În 1952 s-au construit alte săli de clasă și un nou corp de școală cu demisol care există și astăzi.

Primele cadre didactice de la școală nu aveau o pregătire pedagogică, primul învățător fiind D. Atanasiu care era absolvent a 4 clase primare, iar C. Săvescu inspectat de Mihai Eminescu în 1876 era „absolvent a câtorva clase de curs secundar”. Din 1885 până în 1926 a funcționat ca învățător și director al școlii, Ion Băbușeanu-absolvent a 4 clase normale la Bârlad. Școala din Laza a fost singura din comună până în 1912, când a luat ființă și o școală în satul Sauca.

În comuna Laza a existat și o școală de ucenici agricoli, înființată, pe baza deciziei nr. 73.290 din 1902, de Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, pe lângă *Ferma model Laza*. Conform acestei decizii s-au înființat școli practice de agricultură, legumicultură, pomicultură, viticultură, ferme -model, cu scopul de a deprinde pe fiii satelor cu diferitele lucrări practice. În conformitate cu prevederile Regulamentului de funcționare pentru admiterea în școala de ucenici se cereau următoarele condiții: să fie român, fiu de sătean, să aibă vârsta de 15 ani–cel puțin și 18 ani–cel mult, să fi absolvit cursul primar, să fie sănătos și o constituție robustă. Învățământul era mai mult practic decât teoretic, elevii ucenici luând parte la toate lucrările agricole din câmp și din fermă.

În perioada 15 noiembrie-1 martie, învățământul practic se completa cu o serie de cursuri teoretice elementare predate conform unui program cu orar diferențiat pe clase și ani de studiu. Între 15 și 31 decembrie, ucenicii agricoli erau supuși unui examen practic și teoretic, în urma căruia se promova în clasa următoare. La sfârșitul anului al III-lea de studiu, elevii trebuiau să susțină un examen general, apoi li se elibera certificatul de absolvire care le dădea dreptul de reducere a serviciului militar, la un an. Personalul profesoral era format din: administrator, conferențiar și secretarul-contabil al fermei.

Biblioteca fermei pune la dispoziția elevilor ucenici, a practicanților și stagiarilor, cărți și reviste de specialitate, iar în timpul primăverii și verii, în zilele de sărbătoare se organizau excursii cu elevii, aceștia fiind însoțiți de către administrator și conferențiar.

În perioada 22 iulie 1904 – 1 septembrie 1907, funcția de conferențiar la *Ferma model Laza* a fost îndeplinită de Constantin Sandu Aldea, care ulterior lucrează în Ministerul Agriculturii ca șef al Biroului de statistică agricolă. Din vremea când era conferențiar la ferma Laza, datează lucrarea „*Cărticica Plugarului*” scrisă pentru școlile de ucenici agricoli și pentru plugari.

Cel mai bine caracteriza școala din Laza, Ion Băbușeanu, învățătorul și directorul ei timp de 41 ani, în introducere la monografia sa din 1904: „*de atunci (1868) școala aceasta a funcționat neîntrerupt, când mai bine, când mai rău, după vremuri*”.

În al treilea capitol este prezentată școala din comună în timpul regimului comunist, când sedesfășura o bogată activitate culturală a cadrelor didactice la brigăzile artistice din cadrul Festivalului Umorului „Constantin Tănase” și a „Cântării României”, chiar dacă acțiunile erau impregnate de ideologia comunistă. De remarcat, numeroasele premii obținute de brigada satirică din localitate la renumite festivaluri de profil din țară.

În ultimul capitol se prezintă eforturile de revenire a școlii după 1989, la menirea ei tradițională și la necesitatea adaptării instituției la noile provocări ale societății de azi. Lucrarea cuprinde Anexe de documente și multe fotografii care relevă diferite aspecte din viața școlii

Astăzi, Școala Gimnazială „Mihai Eminescu”, sat Laza are 16 săli de clasă, 6 laboratoare și cabinete (fizică-chimie, biologie, istorie, geografie, informatică, AeL). Aici funcționează un C.D.I dotat cu bibliotecă, aparatură audio-video, copiator și mobilier adecvat. De asemenea, în școală este amenajat un micro-muzeu cu două secții – istorie și etnografie. Școala dispune și de o bază sportivă formată dintr-un teren pentru practicarea handbalului, voleiului, minifotbalului, tenisului de câmp, mese de tenis și diferite materiale sportive.

Așadar, evoluția școlii „Mihai Eminescu” din Laza în cei peste 150 de ani de existență, reprezintă o pagină însemnată din istoria învățământului românesc. A fost o existență cu *suișuri și coborâșuri*, cu etape de înflorire și momente dificile, un lăcaș care a însemnat mai mult decât o școală, pentru dascălii săi, pentru atâtea generații de elevi. S-a realizat o educație complexă, urmărindu-se, pe lângă îndeplinirea obiectivelor generale ale procesului de învățământ, formarea personalității bine conturate a tânărului absolvent,

dornic de perfecționare, de specializare și integrare socială, promovându-se un adevărat *spirit lăzean*.

Sărbătorirea a unui veac și jumătate găsește bătrâna școală hotărâtă să reziste timpului, să perpetueze tradiția și valorile, mai departe în secolul XXI. De fapt, semnul acestei valori este ilustrat de obținerea multor premii la diferite concursuri și activități școlare.

Această carte oferă un prilej de reflecție, o posibilitate de cunoaștere a drumului parcurs de această instituție cu luminile și umbrele sale, de desprindere a unor învățăminte.

La sărbătorirea a 150 de ani, Școala „Mihai Eminescu” își cinstește înaintașii – profesori, elevi, personal administrativ – momentul festiv reprezentând, totodată, și o angajare plină de responsabilitate pentru viitor.

Așadar, să ne bucurăm de fiecare dată când apare o carte pe această temă, întrucât ea este interesantă, incitantă, oportună, inedită și onestă în mediul istoriografic local și nu numai. Menționăm că masivul volum a apărut cu sprijinul financiar al Consiliului Local al comunei Laza.

Cunoaștem strădania autorilor pentru apariția cărții și o recomandăm călduros cititorilor!.

Note:

1. Vasile Ilie, Mirela Ilie, *Școala Laza-150 de ani de existență*, Editura PIM, Iași, 2018, p.44.
2. Arhivele Statului Vaslui, *Fond Școala generală Laza*, dosar 100/1930, f. 93.
3. Ibidem, p. 142

VIKA MITRIC

DE CÂND AI PLECAT...

La poarta casei tale e-așa tăcere de când ai plecat
Și toate stau încremenite așa cum le-ai lăsat!
Pomii-și coboară dorul în crengile de lacrimi grele
Iar cerul se întunecă privind tăcut pustiul de sub ele!

Fantoma ta apare adeseori peste puterea morții
Zâmbind tăcut cu capul aplecat pe stâlpul porții.
Te-aud cum murmuri ușor o melodie de cântare
Și parcă se desprinde inima în mine... și mă doare!

Iar banca, banca ta atât de îndrăgită și plină de noroc
Locul acela unde știam că te găsesc când mă întorc...
Ea zace singură și tristă, de vremuri parcă ruginită
Știind că niciodată, de nimeni nu va mai fi iubită!

Privești adeseori spre noi din cerul tău, din veșnicii?
Nu ți-este dor de mine??... n-ai vrea din nou să vii???
Să stăm un ceas sub clarul lunii umăr lângă umăr
Să-ți ascult vocea blândă și... stelele să număr...

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. Vlad Codrea,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

prof. univ. dr. Ștefan Olteanu, București

asist. univ. dr. Bogdan Rățoi,

Univ. „Al. I. Cuza Iași”

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. Arcadie M. Bodale, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

dr. Laurențiu Chiriac, Vaslui

Prof. dr. Janeta Maria Pleșa-luga,

Timișoara

dr. Sorin Langu, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Tipar: SC Irimex SRL Bârlad

Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Centenarul Unirii și... rebusul

Constantin MITULESCU

La Editura „Sfera” din Bârlad, Serghei Coloșenco a scos de sub tipar placheta cu nr. 149 din „Biblioteca Rebus”, număr editat în condiții grafice deosebite, fiind dedicat Centenarului Unirii.

Folosind majoritatea genurilor enigmistice, autorul ne oferă spre delectare posibilitatea de a ne verifica în bună măsură cunoștințele de istorie și pe cele literare legate de momentele unirii: cea realizată de Mihai Viteazul, cea săvârșită de Al. I. Cuza și Marea Uniri de la 1918.

Folosind numeroase izvoare istorice și literare, autorul ne pune la dispoziție în „stilul” ce îl caracterizează – date și informații mai puțin cunoscute publicului larg, obligându-ne la... căutări, iar la finalul rezolvării tuturor jocurilor, vom constata că deținem un bagaj de cunoștințe mult mai solid.

Vom afla despre gestul împăratului Rudolf al II-lea făcut în 1600 în legătură cu stăpânirea Transilvaniei de către Mihai Viteazul, despre însemnările unui istoric englez care descrie domnia lui Mihai Viteazul în Țara Românească și Transilvania, numele primarului din Tohanii Buzăului care îi mulțumește lui Al. I. Cuza pentru atitudinea luată față de Poartă etc., etc.

„Jucându-ne” cu creionul pe paginile cărții vom afla și despre militanții Marii Uniri, despre istoricii care au descris aceste evenimente, despre scriitorii și artiștii plastici care le-au inserat în operele lor ș.a.m.d.

Serghei Coloșenco a ales și trei poezii dedicate Unirii rezervându-le și jocul enigmatic corespunzător: „Albei-lulii”, de Vasile Voiculescu, „Veacul Unirii”, de Mihai Beniuc și „Hora Unirii Eterne”, a lui Ion Iancu Lefter.

Volumul de enigmistică „Centenarul Unirii” este o lucrare valoroasă, ea conținând pagini de istorie și literatură superconcentrate, fapt ce-l poate clasa într-un document al vremii.

Gheorghe ENĂCHESCU

E FRIG LA ROMA

E frig, iubita mea, la Roma astăzi;
Trecem prin ea că doi cuminți martiri.
Mulțimea ne aclamă vinovată,
Dar ne dezbracă sufletu-n priviri.

E frig, iubita mea, la Roma astăzi;
Și caii ni se poticnesc de frig.
Să ne grăbim. Ne-așteaptă luptătorii!
Vei fi al lor cel mai de preț câștig.

La Delphi, ieri, oracolul prezis-a
Că voi învinge armia barbară,
De tu vei fi al celui ce-n luptă
Va fi învingător în astă seară.

Voi fi stăpânul lumii necuprinse!...
Ce searbăd vis, ca moartea mai amar.
E frig, iubita mea, la Roma astăzi
Și primăvara vine în zadar.